

PARLIAMENT
MONITORING

**ԱԶԳԱՅԻՆ
ԺՈՂՈՎԻ
ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳ**

7-րդ գոխաբուխ | 4-րդ ՆԱՏԱՇՐՋԱՆ
4-րդ ՁԵԿՈՒՅՑ

Բաց Հասարակության Հիմնադրամներ - Հայաստան

«ՄԱՆԴԱՏ» տեղեկատվական հասարակական կազմակերպություն

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳ

7-ՐԴ ԳՈՒՄԱՐՈՒՄ | 4-ՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ
4-ՐԴ ՉԵԿՈՒՅՑ

Սույն զեկույցի թողարկումը հնարավոր է դարձել Բաց հասարակության հիմնադրամներ - Հայաստան կազմակերպության օժանդակության շնորհիվ, դրամաշնորհ N 20040: Չեկույցում տեղ գտած տեսակետները և վերլուծությունները արտահայտում են հեղինակների կարծիքը և կարող են չհամընկնել Բաց հասարակության հիմնադրամներ - Հայաստան կազմակերպության տեսակետներին և դիրքորոշումներին:

ՆԱԽԱԲԱՆ

«Մանդատ» ՀԿ-ն ներկայացնում է 7-րդ գումարման Ազգային ժողովի 4-րդ նստաշրջանի գործունեության դիտարկման արդյունքները: Ամփոփումը կազմվել է լրագրողական դիտարկումների, փորձագիտական վերլուծությունների և parliamentmonitoring.am կայքի վիճակագրական ծրագրի տվյալների համադրմամբ:

Դիտարկված ժամանակահատվածում Ազգային ժողովն աշխատել է երկրում հայտարարված արտակարգ դրության պայմաններում: Չեկույցում ամփոփվել են խորհրդարանի գործունեության միտումներն ու ցուցանիշները, ներկայացվել են տվյալներ ԱԺ խմբակցությունների օրենսդրական նախաձեռնությունների, ակտիվության մասին:

Անդրադարձ է կատարվել առաջին անգամ օրենսդրական նախաձեռնության միջոցով սահմանադրական փոփոխություն նախաձեռնելու գործընթացին:

Անդրադարձ է կատարվել նաև խորհրդարանում էթիկայի հանձնաժողովի ձևավորման խնդրին, խորհրդարանական լսումների իրավակարգավորման առանձնահատկություններին, քննիչ հանձնաժողովների գործունեության արդյունքներին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

- Աժ գործունեությունը՝ թվերով 6
- Խմբակցությունների նախաձեռնողականություն, ակտիվություն 16
- Աժ օրենսդրական գործունեություն. պրակտիկա և միտումներ 19
- Ազգային ժողովը արտակարգ դրության պայմաններում 23
- Սահմանադրական դատարանի ճգնաժամը Աժ 4-րդ նստաշրջանում 37
- Գազիկ Ծառուկյանին անձեռնմխելիությունից զրկելու գործընթացը 42
- Էթիկայի և շահերի բախման խնդիրներ. մշտապես գործող Էթիկայի
հանձնաժողովի անհրաժեշտությունը 48
- Խորհրդարանական լսումներ. պրակտիկա և միտումներ 55
- Աժ քննիչ հանձնաժողովներ. ինստիտուտի կայացումն ու իրավական
խնդիրները 59

7-ՐԴ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ, 4-ՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

ԱԺ գործունեությունը՝ թվերով

7-րդ գումարման Ազգային ժողովը 4-րդ նստաշրջանի ընթացքում գումարել է 8 հերթական, 10 արտահերթ և 6 հատուկ նիստ: Յատուկ նիստերը հրավիրվել են իրավունքի ուժով՝ համավարակի պատճառով Յայաստանում 2020թ.մարտի 16-ին արտակարգ դրություն հայտարարելու և հայտարարված արտակարգ դրության ժամկետը 5 անգամ երկարաձգելու համար:

Նստաշրջանի ավարտից հետո հրավիրվել է 6 արտահերթ նստաշրջան. 5-ը՝ ԱԺ պատգամավորների, 1-ը՝ կառավարության նախաձեռնությամբ:

4-րդ նստաշրջանում խորհրդարանն ընդունել է 345 օրենք¹, որից 4-ը «մայր» օրենքներ են, 26-ը՝ օրենք-համաձայնագրեր, 315-ը՝ փոփոխություններ և լրացումներ գործող օրենքներում:

Գրաֆիկ 1.Ընդունված օրենքները՝ ըստ նստաշրջանների

2-րդ նստաշրջան

3-րդ նստաշրջան

¹ Վիճակագրությունը ներառում է 7-րդ գումարման ԱԺ 4-րդ նստաշրջանի ընթացքում՝ 2020թ. հունվարի 20-ից հունիսի 18-ն ընկած ժամանակահատվածում խորհրդարանի գործունեությունը: Նստաշրջանի ավարտից հետո հրավիրված արտահերթերի մասին տվյալներն ամփոփվել են առանձին:

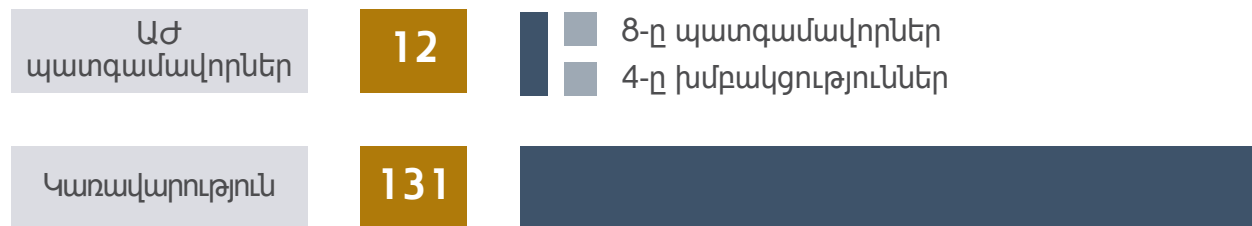
4-րդ նստաշրջան

Ընդունված օրենքներից 57-ը խորհրդարանի նախաձեռնություններն են (46-ը՝ պատգամավորներ, 11-ը՝ խմբակցություններ), 4-ը համահեղինակել են կառավարությունն ու պատգամավորները միասին:

Գրաֆիկ 2. Օրենքների հեղինակման ԱԺ-կառավարություն հարաբերակցությունը

2-րդ նստաշրջան

3-րդ նստաշրջան

4-րդ նստաշրջան

Ամբողջությամբ ընդունված օրենքներից 41-ի հեղինակը «Իմ քայլը» խմբակցության պատգամավորներն են, 11-ը «Լուսավոր Հայաստան»-ի նախաձեռնություններն են (բոլորը ներկայացվել են խմբակցության կողմից), 5-ը հեղինակել են ԲՀԿ խմբակցության պատգամավորները:

Գրաֆիկ 3. Խմբակցությունների նախաձեռնությունները՝ ըստ նստաշրջանների

2-րդ նստաշրջան

3-րդ նստաշրջան

4-րդ նստաշրջան

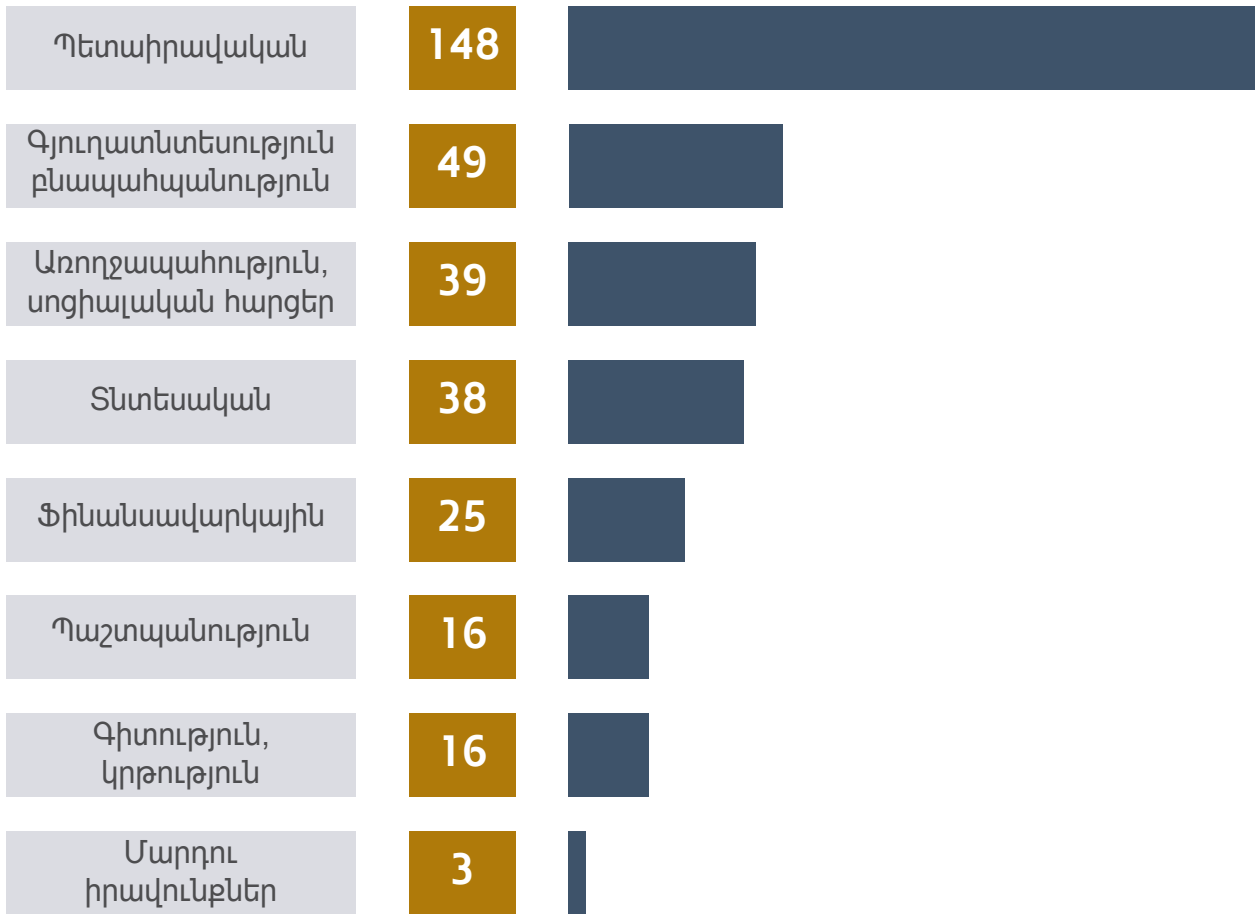

Առաջին ընթերցմամբ ընդունվել կամ նստաշրջանի օրակարգ ներառվել և հաջորդ նստաշրջանի օրակարգ է տեղափոխվել պատգամավորների ու խմբակցությունների հեղինակած 39 օրինագիծ: Դրանցից 32-ը՝ «Իմ քայլի», 1-ը՝ «Լուսավոր Հայաստանի», 6-ը ԲՀԿ-ի նախաձեռնություններն են:

Շրջանառության մեջ է ստաշոջանի օրակարգ չընդգրկված 120 օրենքի նախագիծ, որոնցից 76-ը պատգամավորների ու խմբակցությունների հեղինակած նախաձեռնություններն են: «Իմ քայլը» շրջանառության մեջ է դրել 59, ԲՀԿ-ն՝ 10, ԼՀԿ-ն 4 նախագիծ:

Ընդունված օրենքների գերակշիռ մասը վերաբերել է պետաիրավական ոլորտին:

Գրաֆիկ 4. Ընդունված օրենքները՝ ըստ ոլորտների

Մարդու իրավունքների պաշտպանության հարցերի հանձնաժողովը գլխադասային է եղել ստաշոջանի ընթացքում քննարկված 1, իսկ մարդու իրավունքների պաշտպանությանը՝ 3 հարցի համար: Եվրախնտեգրման հարցերի մշտական հանձնաժողովը ստաշոջանի ընթացքում քննարկված ոչ մի հարցի համար գլխադասային չի եղել:

Խորհրդարանը քվեարկությամբ մերժել է 21 օրենսդրական նախաձեռնության ընդգրկումը ստաշոջանի օրակարգ: Դրանցից 11-ը ԲՀԿ-ի, 10-ը՝ ԼՀԿ-ի նախաձեռնություններն են:

Գրաֆիկ 5. Մերժված նախագծերը՝ ըստ նստաշրջանների

3 օրենսդրական նախաձեռնություն քննարկվել և մերժվել է առաջին ընթերցմամբ քվեարկության արդյունքներով (1-ական կառավարության, «Իմ քայլի» ու LՅԿ-ի նախաձեռնություններից):

Նստաշրջանի մեկնարկին Ազգային ժողովն ընդունել է ՍԴ-ի կազմավորմանն առնչվող սահմանադրական փոփոխությունների նախագիծը հանրաքվեի դնելու մասին որոշման նախագիծը, իսկ նստաշրջանի ավարտին՝ ուժը կորցրած ճանաչել այն: Ապրիլի 5-ին նշանակված սահմանադրական փոփոխությունների հանրաքվեն չի անցկացվել մարտի 16-ին արտակարգ դրություն հայտարարելու և դրա ժամկետը երկարաձգելու արդյունքում:

Խորհրդարանն առաջին անգամ օգտվել է Սահմանադրության մեջ փոփոխություն կատարելու իր լիազորությունից: 2020թ. հունիսի 22-ին ընդունել է Սահմանադրության մեջ փոփոխություններ կատարելու նախագիծը, որով վերաշարադրվել է Սահմանադրության 213-րդ հոդվածը և սահմանվել, որ 12 տարուց ավելի պաշտոնավարած Սահմանադրական դատարանի անդամի (դատավորի) լիազորությունների ժամկետը համարվում է ավարտված:

Նստաշրջանի ընթացքում խորհրդարանն ընդունել է 2019թ. բյուջեի կատարման մասին հաշվետվությունը, լսել և ի գիտություն է ընդունել Կառավարության ծրագրի 2019թ. կատարման ընթացքի և արդյունքների մասին զեկույցը, Մարդու իրավունքների պաշտպանի, գլխավոր դատախազի, Յեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի տարեկան հաղորդումները:

Ազգային ժողովն ընտրել է Կենտրոնական բանկի նախագահ և նշանակել Յանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի մեկ անդամ:

Ուշագրավ փաստեր

Արտակարգ դրություն

- 7-րդ գումարման 4-րդ նստաշրջանի 5 ամիսներից 3-ի ընթացքում խորհրդարանն աշխատել է արտակարգ դրության պայմաններում:
- Իրավունքի ուժով գումարվել է 6 հատուկ նիստ. 2-ը՝ նստաշրջանի ավարտից հետո: Մարտի 16-ին հայտարարված արտակարգ դրության ժամկետը երկարաձգվել է 5 անգամ: Վերջին հատուկ նիստը հրավիրվել է օգոստոսի 12-ին:
- Աժ 2 ընդդիմադիր խմբակցությունները 3 անգամ (2-ը՝ «Լուսավոր Հայաստան», 1-ը՝ «Բարգավաճ Հայաստան») ներկայացրել են որոշման նախագիծ՝ արտակարգ դրությունը չեղարկելու կամ դրա սահմանափակումները մեղմելու վերաբերյալ: Նախագծերը չեն ընդունվել:
- Արտակարգ դրության ընթացքում կարևոր մի քանի նախաձեռնություններ քննարկվել և ընդունվել են առանց խորհրդարանական ընդդիմության՝ միայն «Իմ քայլը» խմբակցության պատգամավորների քվեարկությամբ: Նիստերը հաճախ գումարվել են ուշ երեկոյան:
- «Արտակարգ դրության իրավական ռեժիմի մասին» և «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» օրենքներում կառավարության առաջարկած փոփոխություններն ընդունելիս խորհրդարանական մեծամասնությունը չի կարողացել ապահովել անհրաժեշտ թվով կողմ ձայներ: Փաթեթն ընդունվել է Նույն օրը, Նույն օրակարգով կառավարության նախաձեռնությամբ հրավիրված երկրորդ արտահերթ նիստի ընթացքում:

Սահմանադրական փոփոխություններ

- Խորհրդարանն առաջին անգամ օրենսդրական նախաձեռնության միջոցով փոփոխություն է կատարել Սահմանադրության մեջ:
- ՍԴ ճգնաժամի հարցը մինչև Սահմանադրության մեջ փոփոխություն կատարելը խորհրդարանը փորձել է լուծել հանրաքվեի միջոցով: Գործընթացը կասեցվել է համավարակով պայմանավորված արտակարգ դրություն հայտարարելու պատճառով:
- Հանրաքվե անցկացնելու վերաբերյալ նստաշրջանի մեկնարկին ընդունված որոշումը խորհրդարանը չեղարկել է Սահմանադրությունը օրենքով փոփոխելուց հետո միայն:

- Սահմանադրության փոփոխությունները ստորագրելու և հրապարակելու լիազորությունները վերապահվել են խորհրդարանի նախագահին՝ ԱԺ կանոնակարգում կատարված փոփոխություններով:
- Սահմանադրության փոփոխությունների, ինչպես նաև ՍԴ-ին վերաբերող օրենսդրական նախաձեռնությունները հեղինակել են բացառապես «Իմ քայլի» պատգամավորները: Դրանք ընդունվել են միայն խորհրդարանական մեծամասնության քվեարկությամբ:

Օրենսդրական գործունեություն

- 4-րդ նստաշրջանի ընթացքում հրավիրված արտահերթ նիստերն ավելի շատ են եղել, քան հերթականները (հերթական՝ 8, արտահերթ՝ 10): Աննախադեպ է եղել նաև արտահերթ նստաշրջանների քանակը. հունիսի 18-ից հետո 1 ամսվա ընթացքում հրավիրվել է 6 արտահերթ նստաշրջան:
- 4-րդ նստաշրջանի ընթացքում խորհրդարանը 2 անգամ ավելի շատ օրենք է ընդունել, քան 3-րդ նստաշրջանում (3-րդ նստաշրջան՝ 169, 4-րդ նստաշրջան՝ 345):
- Նախորդ նստաշրջանի համեմատ նվազել է խորհրդարանի նախաձեռնողականությունը. ընդունված 345 օրենքներից ընդամենը 57-ը կամ 17 տոկոսն են հեղինակել պատգամավորները և խմբակցությունները (3-րդ նստաշրջանում ԱԺ/կառավարություն տոկոսային հարաբերակցությունը եղել է 30/70):
- 4-րդ նստաշրջանի ընթացքում «Իմ քայլը» խմբակցությունը հեղինակել է խորհրդարանականների կողմից ներկայացված և ընդունված օրենքների շուրջ 72%-ը. 3-րդ նստաշրջանի համեմատ այս ցուցանիշը խորհրդարանական մեծամասնության համար ավելացել է 16%-ով, ընդդիմադիր խմբակցությունների համար՝ նվազել 15-ով:
- Նույնն է պատկերը նաև նստաշրջանի ընթացքում շրջանառության մեջ դրված նախագծերի դեպքում. 78 %-ը հեղինակել են «Իմ քայլը»-ի պատգամավորները, 22-ը՝ ԲՀԿ-ն ու ԼՀԿ-ն միասին: Նախորդ նստաշրջանում այդ հարաբերակցությունը 58%-42% էր:
- 4-րդ նստաշրջանի ընթացքում ԱԺ խմբակցությունները չեն օգտվել Կառավարությանը հարցապնդումով դիմելու իրենց իրավունքից:

- «Լուսավոր Չայաստան» խմբակցությունը շարունակել է շրջանառության մեջ դրված բոլոր օրինագծերը ներկայացնել խմբակցության անունից: «Իմ քայլը» և «Բարգավաճ Չայաստան» խմբակցություններն այդ ձևաչափով որևէ նախագիծ շրջանառության մեջ չեն դրել²:
- Զվեարկությամբ մերժվել է 21 օրենսդրական նախաձեռնության ընդգրկումը ստաշրջանի օրակարգ (ԲՀԿ՝11, ԼՀԿ՝10): 3 օրենսդրական նախաձեռնություն քննարկվել և մերժվել է առաջին ընթերցմամբ քվեարկության արդյունքներով (կառավարություն, «Իմ քայլը», ԼՀԿ):
- Մեկուսացման նպաստ ներդնելու մասին օրինագիծն առաջին ընթերցմամբ ընդունվել է միաձայն, երկրորդ ընթերցմամբ՝ մերժվել հենց իր՝ մեծամասնության կողմից: Ընդդիմությունը նախաձեռնությանը կողմ է եղել:
- Մերժվել է նաև «Լուսավոր Չայաստան»-ի՝ համայնքի նվիրատվությունների թափանցիկությանը վերաբերող օրինագիծը, որն ընդունվել էր առաջին ընթերցմամբ:
- Նկատվել է օրենսդրական նախաձեռնությունների քանակն «ավելացնելու» միտում. նույն օրենքում միաժամանակ առաջարկվել կամ կատարվել են փոփոխություններ տարբեր օրինագծերով՝ հեղինակված նույն խմբակցության, նույնիսկ նույն պատգամավորների կողմից:
- Ընդունված օրենքների գերակշիռ մասը վերաբերել է պետաիրավական ոլորտին. հանձնաժողովը գլխադասային է եղել նստաշրջանի ընթացքում քննարկված օրենքների գրեթե կեսի համար:
- Մարդու իրավունքների պաշտպանության հարցերի հանձնաժողովը գլխադասային է եղել նստաշրջանի ընթացքում քննարկված 1, իսկ մարդու իրավունքների պաշտպանությանը՝ 3 հարցի համար: Եվրախնտեգրման հարցերի մշտական հանձնաժողովը նստաշրջանի ընթացքում քննարկված ոչ մի հարցի համար գլխադասային չի եղել:

² Նստաշրջանի ավարտից հետո՝ հուլիսին, «Իմ քայլը» խմբակցության անունից շրջանառության մեջ է դրվել «ԱԺ կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ առաջարկող նախագիծ, որով նախատեսվում է խորհրդարանում ներդնել մշտական հիմքունքներով գործող էթիկայի հանձնաժողով:

Էթիկա

- 4-րդ նստաշրջանի ընթացքում նույնպես Էթիկայի ժամանակավոր հանձնաժողովչի ձևավորվել, թեպետ գրանցվել է ինդրահարույց առնվազն 3 միջադեպ(Գևորգ Պետրոսյան-Արման Բաբաջանյան, Ալեն Սիմոնյան-Էդմոն Մարուքյան, Սասուն Միքայելյան-Էդմոն Մարուքյան):
- Աժ դահլիճում Սասուն Միքայելյանի և Էդմոն Մարուքյանի մասնակցությամբ աղմկոտ միջադեպից հետո ԼՅԿ-ն լքել է նիստերի դահլիճը՝ հայտարարելով, որ սպասում է տեղի ունեցածի քաղաքական և իրավական գնահատականների: 10 օր անց դադարեցրել է բոյկոտը:
- Աժ նախագահ Արարատ Միրզոյանն առաջին անգամ կարգապահական միջոց է կիրառել և ԲՅԿ-ական 4 պատգամավորի մինչև օրվա ավարտը հեռացրել նիստերի դահլիճից: Նախագահուհուց հայտարարել Էդմոն Մարուքյանին՝ 2, Գևորգ Պետրոսյանին՝ 1, Ալեն Սիմոնյանին՝ 1 անգամ:
- Նստաշրջանի ավարտից հետո «Իմ քայլը» խմբակցությունը շրջանառության մեջ է դրել Աժ կանոնակարգում փոփոխության նախագիծ, որով կկանոնակարգվի մշտապես գործող Էթիկայի հանձնաժողովի ստեղծումը յուրաքանչյուր նստաշրջանից առաջ:

Պատգամավորներ, խմբակցություններ

- 4-րդ նստաշրջանի ընթացքում Աժ-ն բավարարել է գլխավոր դատախազի միջնորդությունները՝ «Բարգավաճ Հայաստան» խմբակցության ղեկավար Գագիկ Ծառուկյանի նկատմամբ քրեական հետապնդում սկսելու և ազատությունից զրկելու վերաբերյալ:
- Սա առաջին դեպքն է, երբ կուսակցության ղեկավարին ներկայացվում է կազմակերպված ընտրակեղծիքներ կատարելու մեղադրանք:
- Գլխավոր դատախազի միջնորդությունները «Բարգավաճ Հայաստան» խմբակցությունը որակել է քաղաքական հետապնդում և արձագանքել՝ խորհրդարանի աշխատանքը բոյկոտելով:
- Նստաշրջանի ընթացքում պատգամավորներ Տիգրան Ուրիխանյանը և Սերգեյ Բագրատյանը դուրս են եկել «Բարգավաճ Հայաստան» խմբակցությունից: Ավելի ուշ «Լուսավոր Հայաստան»-ից Մանե Թանդիլյանը վայր է դրել պատգամավորական մանդատը:

- Նստաշրջանի ընթացքում ամենաշատ կողմ քվեարկածների տասնյակում միայն «Իմ քայլի» պատգամավորներն են: Ամենաշատ դեմ քվեարկածների տասնյակը կազմված է միայն «Լուսավոր Չայաստանի» պատգամավորներից: Ամենաշատ ձեռնպահ քվեարկածների և չքվեարկածների, բացակայածների տասնյակները կազմված են «Բարգավաճ Չայաստանի» պատգամավորներից՝ 1-2 բացառությամբ:
- Նստաշրջանի ընթացքում ամենաշատ բացակայածների տասնյակը գլխավորում է «Իմ քայլից» Թագուհի Թովմասյանը (եղել է ֆիզարձակուրդում): «Բարգավաճ Չայաստանի» ղեկավար Գագիկ Ծառուկյանը երկրորդն է: Երրորդը ԲՀԿ-ից Էդուարդ Բաբայանն է, 4-րդը՝ Վարդան Ղուկասյանը (ԲՀԿ), 5-րդը՝ Դավիթ Մանուկյանը (ԲՀԿ):
- Գումարման 4 նստաշրջանի արդյունքներով խորհրդարանի ամենաշատ բացակայած պատգամավորը ԲՀԿ խմբակցության ղեկավար Գագիկ Ծառուկյանն է: Ամենաշատ բացակայած պատգամավորների հնգյակում 4-ը ԲՀԿ խմբակցության պատգամավորներ են:
- Նստաշրջանի ընթացքում ամենաշատ կողմ քվեարկածը Արարատ Միրզոյանն է («Իմ քայլը»): Ամենաշատ դեմ քվեարկածը՝ Արմեն Եղիազարյանը («Լուսավոր Չայաստան»), ամենաշատ ձեռնպահ քվեարկածը՝ Սերգեյ Բազրատյանը («Բարգավաճ ալաստան») չքվեարկածը՝ Տիգրան Ուրիխանյանը (Նախկին ԲՀԿ-ական):
- Խորհրդարանի ամենաշատ հարց տված և ելույթ ունեցած պատգամավորը ԲՀԿ-ական Միքայել Մելքումյանն է:
- 132 պատգամավորից 20-ը հարց չի տվել և ելույթ չի ունեցել:

ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԱԿՏԻՎՈՒԹՅՈՒՆ

«Իմ քայլը» խմբակցություն. 7-րդ գումարման 4-րդ նստաշրջանի ընթացքում «Իմ քայլը» խմբակցության պատգամավորների հեղինակած նախագծերից 41-ն ընդունվել է ամբողջությամբ, 32-ը՝ առաջին ընթերցմամբ, 59 օրենքի նախագիծ շրջանառության մեջ է: Խմբակցության հեղինակած օրինագծերից 2-ը քննարկվել և քվեարկությամբ մերժվել են լիազումար նիստի ընթացքում:

Ըստ Parliamentmonitoring.am կայքի վիճակագրության՝ նստաշրջանի ընթացքում ³ «Իմ քայլը» խմբակցության ամենաշատ կողմ քվեարկած պատգամավորը Արարատ Միրզոյանն է՝ 313: Ամենաշատը՝ 33 անգամ, դեմ են քվեարկել խմբակցության 5 պատգամավոր՝ Վարդան Աթաբեկյան, Յայկ Գևորգյան, Տաթևիկ Յայրապետյան, Տիգրան Ուրիխանյան, Գևորգ Պապոյան: Ամենաշատ ձեռնպահ քվեարկածը Երջանիկ Յակոբյանն է՝ 14, չքվեարկածը՝ 28, Արսեն Միխայրովը:

Ամենաշատը բացակայել է Թագուհի Թովմասյանը՝ 332 (հետծննդյան արձակուրդ): Նրանից հետո երկրորդը Արամ Խաչատրյանն է՝ 157: Ամենաակտիվ պատգամավորը Արտակ Մանուկյանն է՝ 28 հարց, 34 ելույթ:

Խմբակցության 88 պատգամավորի 11-ը ելույթ չի ունեցել և հարց չի տվել:

«Բարգավաճ Հայաստան» խմբակցություն. 7-րդ գումարման 4-րդ նստաշրջանի ընթացքում «Բարգավաճ Հայաստան» խմբակցության պատգամավորների հեղինակած նախագծերից 5-ն ընդունվել է ամբողջությամբ, 1-ը՝ առաջին ընթերցմամբ, 10 օրենքի նախագիծ շրջանառության մեջ է: Խմբակցության հեղինակած օրինագծերից 11-ը քվեարկությամբ օրակարգ չի ընդգրկվել:

Ըստ Parliamentmonitoring.am կայքի վիճակագրության՝ նստաշրջանի ընթացքում «Բարգավաճ Հայաստան» խմբակցության ամենաշատ կողմ քվեարկած պատգամավորը Արայիկ Աղաբաբյանն է՝ 238: Ամենաշատը՝ 32 անգամ, դեմ է քվեարկել Արման Աբովյանը: Ամենաշատ ձեռնպահ քվեարկածը Սերգեյ Բագրատյանն է՝ 26, չքվեարկածը՝ Իվետա Տոնոյանը՝ 53: Ամենաշատ բացակայած պատգամավորը՝ 253, Գագիկ Ծառուկյանն է. նրան հաջորդող 2 պատգամավորները բացակայել են 252 անգամ: Ամենաշատ հարց տված՝ 65, և ելույթ ունեցած՝ 75, պատգամավորը Միքայել Մելքոնյանն է:

Խմբակցության 25 պատգամավորից 8-ը ելույթ չի ունեցել և հարց չի տվել:

«Լուսավոր Չայաստան» խմբակցություն. 7-րդ գումարման 4-րդ նստաշրջանի ընթացքում «Լուսավոր Չայաստան» խմբակցության պատգամավորների հեղինակած նախագծերից 11-ն ընդունվել է ամբողջությամբ, 1-ը՝ առաջին ընթերցմամբ, 4 օրենքի նախագիծ շրջանառության մեջ է: Խմբակցության հեղինակած օրինագծերից 10-ը քվեարկությամբ օրակարգ չի ընդգրկվել:

Ըստ Parliamentmonitoring.am կայքի վիճակագրության՝ նստաշրջանի ընթացքում «Լուսավոր Չայաստան» խմբակցության 4 պատգամավոր՝ Գուրգեն Բաղդասարյան, Արմեն Եղիազարյան, Աննա Կոստանյան, Անի Սամսոնյան, ամենաշատն են կողմ քվեարկել՝ 255: Նրանցից Արմեն Եղիազարյանը նաև ամենաշատ դեմ քվեարկածն է՝ 46: Ամենաշատ ձեռնպահ քվեարկածը Սարգիս Ալեքսանյանն է՝ 254: Ամենաշատ չքվեարկածը՝ 46, և բացակայածը՝ 117, Մանե Թանդիլյանն է: Ամենաշատը՝ 19 հարց են տվել Արկադի Խաչատրյանը և Անի Սամսոնյանը, ամենաշատ ելույթ է ունեցել Էդմոն Մարությանը՝ 24:

Խմբակցության 17 պատգամավորից ելույթ չի ունեցել և հարց չի տվել միայն 1-ը՝ Ռուբիկ Ստեփանյանը:

Խորհրդարանի օրենսդրական արտադրողականությունը

Խորհրդարանի օրենսդրական արտադրողականության ցուցանիշը նախորդ նստաշրջանի համեմատ ավելացել է 100%-ով. 4-րդ նստաշրջանի ընթացքում Ազգային ժողովը 2 անգամ ավելի շատ օրենք է ընդունել, քան 3-րդ նստաշրջանում (3-րդ նստաշրջան՝ 169, 4-րդ նստաշրջան՝ 345):

Այսինքն, խորհրդարանը միավոր ժամանակում շուրջ 2 անգամ ավելի արագ է օրինագծեր ընդունել և այս ցուցանիշով մոտեցել է նախորդ գումարումների Ազգային ժողովների, երբ օրինագծերի քննարկումն ու ընդունումը հաճախ վերածվում էր մեխանիկական գործընթացի:

7-րդ գումարման Ազգային ժողովը, սակայն, 4-րդ նստաշրջանում գործել է արտակարգ դրության պայմաններում և այնպիսի ֆորս-մաժորային իրավիճակում, որպիսին նախկինում չի եղել: Ընդունված օրենքների կտրուկ աճը որոշակիորեն պայմանավորված է եղել համավարակի տարածման տեմպերին հակազդելուն միտված կառավարության նախաձեռնությունների ավելացմամբ:

Օրենքների քանակական աճը նվազեցրել է օրինագծերի քննարկման բանավիճային, կոնսենսուսային միջավայրը, հանգեցրել օրինաստեղծ գործունեության ընթացքում խմբակցությունների վարքագծի հակասական դրսևորումների: Այդ ընթացքին բնորոշ է եղել համակարգվածության ու կազմակերպվածության ցածր մակարդակը:

Մասնավորապես՝ խորհրդարանը տապալել է կառավարության ներկայացրած՝ «Արտակարգ դրության իրավական ռեժիմի մասին» և հարակից այլ օրենքներում փոփոխությունների փաթեթի ընդունումը, ինչը, սակայն, պայմանավորված չէր կառավարության հետ սկզբունքային անհամաձայնությամբ, քանի որ արտակարգ դրության իրավական ռեժիմի, համավարակի դեմ պայքարի համատեքստում կառավարությունը և ԱԺ մեծամասնությունը, առանց բացառության, գործել են թիմային տրամաբանությամբ: Նախագիծը տապալվել է քվեարկության պահին պատգամավորների անկազմակերպ և անհետևողական պահվածքի պատճառով: Կառավարությունը արագացված ռեժիմով նախաձեռնել է երկրորդ արտահերթ նիստը, որի ընթացքում խորհրդարանը փաթեթն ընդունել է առաջին և երկրորդ ընթերցմամբ:

Արձանագրվել են նաև դեպքեր, երբ նույն խմբակցության անդամները նույն օրենքում գրեթե նույնաբովանդակ լրացումներ և փոփոխություններ առաջարկող տարբեր նախագծեր են ներկայացրել: Կամ՝ միևնույն նիստում քննարկել են նույն օրենքում փոփոխություններ առաջարկող մի քանի նախագիծ, որոնք կառավարությունը և ԱԺ խմբակցությունները հեղինակել են առանձին-առանձին:

Օրինակ՝ ապրիլի 14-ին սկսված հերթական նիստերում քննարկվել են «Իմ քայլը» խմբակցության պատգամավորների հեղինակած «Քրեական դատավարության օրենսգրքում» լրացումներ և փոփոխություններ առաջարկող 2 տարբեր նախագծեր: 2-ն էլ վերաբերել են նախնական քննության ընթացքում իրականացվող քննչական գործողություններին, հեղինակներից մեկը եղել է նույն պատգամավորը, նախագծերը շրջանառության մեջ են դրվել նույն օրը, և դրանց քննարկման և ընդունման ողջ գործընթացն իրականացվել է զուգահեռաբար:

Կամ՝ «Լուսավոր Հայաստան» խմբակցությունը 2 օր տարբերությամբ՝ փետրվարի 17-ին և 19-ին, շրջանառության մեջ է դրել «Տեղական ինքնակառավարման մարմինների մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ առաջարկող երկու տարբեր՝ բովանդակային առումով շատ հակիրճ և իրավահարաբերությունների շատ փոքր ծավալի կարգավորման վերաբերող նախագծեր: Դրանցից մեկը վերաբերել է համայնքի կողմից նվիրատվություն ընդունելուն, մյուսը՝ համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպության ղեկավարի թափուր պաշտոնի զբաղեցման կարգին:

Մեկ այլ դեպքում՝ փետրվարի 4-ին և 5-ին ԱԺ խորհրդի նիստը, որում պետք է քննարկվեր արտահերթ նիստի օրակարգը, երկու անգամ հետաձգվել է միայն այն պատճառով, որ «Իմ քայլը» խմբակցությունը վերջին պահին որոշել էր հրատապության կարգով նիստերի օրակարգ ընդգրկել ՍԴ ճգնաժամի կարգավորմանը միտված օրենսդրական փաթեթը: Փաթեթը կազմված էր ԱԺ կանոնակարգում, «Հանրաքվեի մասին» եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» օրենքներում լրացումներ եւ փոփոխություններ առաջարկող նախագծերից և նույն արտահերթի ընթացքում պետք է քննարկվեր առաջին եւ երկրորդ ընթերցմամբ:

Սրա հիմնական պատճառն այն էր, որ սահմանադրական փոփոխություններն ԱԺ-ի քվեարկությամբ ընդունելու նախնական մտադրությունից վերջին պահին հրաժարվելով՝ խորհրդարանական մեծամասնությունը նախընտրել էր հանրաքվեի անցկացումը, և առաջացել էր նախագծերը շատ արագ այդ քաղաքական որոշմանը համապատասխանեցնելու անհրաժեշտություն:

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՕՐԻՆԱՍՏԵՐԾ ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ԱԿՏԻՎՈՒԹՅՈՒՆԸ

4-րդ նստաշրջանն ընդհատել է ընդունված օրենքների հարաբերակցությունը հոգուտ խորհրդարանի փոխվելու՝ նախորդ երեք նստաշրջաններում արձանագրված միտումը: 2-րդ նստաշրջանում պատգամավորների և խմբակցությունների հեղինակած և ընդունված նախագծերը կազմել են ընդհանուրի 9, 3-րդում՝ 30, իսկ 4-րդ նստաշրջանում՝ 16,5%-ը:

Բացարձակ թվերով, սակայն, 4-րդ նստաշրջանում պատգամավորների և խմբակցությունների հեղինակած և ընդունված օրենքները ավելացել են 5-ով կամ 7.5%-ով. այսինքն՝ խորհրդարանի նախաձեռնողականությունը մի փոքր մեծացել է:

Չետևաբար, արձանագրված անկումը պայմանավորված է կառավարության նախաձեռնողականության շեշտակի՝ նախորդ նստաշրջանի համեմատ շուրջ 2.5 անգամ ավելանալու հանգամանքով (3-րդ նստաշրջանում ընդունվել է կառավարության 116 օրինագիծ, 4-րդ նստաշրջանում՝ 288):

2020թ. առաջին կիսամյակում հատուկ, ինչպես նաև արտահերթ նիստ/նստաշրջան հրավիրելու առումով արձանագրվել է խորհրդարանի և կառավարության նախաձեռնությունների աննախադեպ ցուցանիշ: Բացառիկ է ոչ միայն հատուկ նիստերի քանակը՝ 6, այլև նստաշրջանի ընթացքում և դրա ավարտից հետո հիմնականում կառավարության նախաձեռնությամբ հրավիրված արտահերթ նիստ/նստաշրջանների հանրագումարը՝ 16 է, ինչը կրկնակի շատ է նստաշրջանի ընթացքում հրավիրված հերթական նիստերի քանակից: Իրավիճակի հիմքում եղել են օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ պատճառներ:

Օբյեկտիվ պատճառը արտակարգ դրության թելադրած պայմաններն էին, համավարակին օպերատիվ արձագանքելու և օրենսդրական դաշտը դրա զարգացմանը համապատասխանեցնելու, կառավարության կանխարգելիչ միջոցառումների իրավական հիմքերն ապահովելու անհրաժեշտությունը: Սուբյեկտիվ հիմնական պատճառը Սահմանադրական դատարանի շուրջ ստեղծված ճգնաժամն էր, որի հաղթահարման համար խորհրդարանական մեծամասնությունը ընտրել է օրենսդրական և սահմանադրական փոփոխություններն արագացված ընթացակարգերով քննարկելու և ընդունելու մարտավարությունը:

Խորհրդարանական խմբակցությունների ներգրավվածությունը օրինաստեղծ գործընթացում

4-րդ սստաշրջանում խորհրդարանական ուժերի նախաձեռնությամբ շրջանառության մեջ դրված և ընդունված օրենքների քանակն ավելացել է «Իմ քայլը» խմբակցության հեղինակած նախագծերի քանակական կտրուկ աճի և ընդդիմության կողմից շրջանառված ու ընդունված օրինագծերի քանակական նվազման ֆոնին:

3-րդ սստաշրջանի ընթացքում «Իմ քայլը» խմբակցությունը հեղինակել է խորհրդարանականների կողմից ներկայացված և ընդունված 53 օրենքների 56%-ը, իսկ 4-րդ սստաշրջանի ընթացքում՝ շուրջ 72%-ը: Այսինքն՝ պատգամավորների հեղինակած և ամբողջությամբ ընդունված օրենքների քանակում «Իմ քայլ»-ի տեսակարար կշիռն ավելացել են 16%-ով: Մինչդեռ խորհրդարանական ընդդիմության ցուցանիշը 3-րդ սստաշրջանի համեմատ 15%-ով:

Պատկերը նույնն է նաև առաջին ընթերցմամբ ընդունված կամ սստաշրջանի օրակարգում ընդգրկված և հաջորդ սստաշրջան տեղափոխված՝ պատգամավորների հեղինակած օրինագծերի հարցում. թեև օրենսդրական նախաձեռնությունների թիվն ավելի քան կրկնակի ավելացել է 3-րդ սստաշրջանի համեմատ (39՝ 4-րդ սստաշրջան, 17՝ 3-րդ սստաշրջան), սակայն դրանց ճնշող մեծամասնությունը՝ 82%-ը, կրկին բաժին է ընկնում «Իմ քայլը» խմբակցությանը և միայն 18%-ը՝ ԲՀԿ-ին և ԼՀԿ-ին: Մինչդեռ 3-րդ սստաշրջանի ընթացքում ԱԺ կառավարող և ընդդիմադիր խմբակցությունների միջև այս հարաբերակցությունը տոկոսային արտահայտությամբ 53%-47% էր:

Խորհրդարանի կողմից քվեարկությամբ մերժված և օրակարգ չընդգրկված բոլոր նախագծերը՝ 21, գրեթե հավասարաչափ բաշխվել են ընդդիմադիր 2 խմբակցությունների միջև:

Որպես հետևանք՝ խորհրդարանական ընդդիմությունն իր գործունեությունը տեղափոխել է քաղաքական հարթություն՝ որդեգրելով դիմադրողի, Կառավարության և խորհրդարանական մեծամասնության ներկայացրած նախագծերը, ծրագրերը, ոլորտային միջոցառումները սուր քննադատության ենթարկողի դիրքավորում՝ նպաստելով խորհրդարանում դիմակայության ու լարվածության ավելացմանը:

Օրինաստեղծ գործունեության հարցում խորհրդարանականների նախաձեռնողականության ցուցիչ է նաև շրջանառության մեջ դրված, սակայն դեռևս նստաշրջանի օրակարգ չընդգրկված նախագծերի հարաբերակցության պատկերը: 4-րդ նստաշրջանի ընթացքում այդպիսի 76 նախագծերից 59-ը (78 %) հեղինակել են «Իմ քայլը»-ի պատգամավորները, 17-ը (22 %)՝ ԲՀԿ-ն ու ԼՀԿ-ն միասին: Նախորդ նստաշրջանում այդ հարաբերակցությունը 58%-42% էր:

Նստաշրջանի ընթացքում գրեթե չեն եղել մեծամասնության և փոքրամասնության ներկայացուցիչների համահեղինակությամբ օրինագծեր ներկայացնելու դեպքեր: Արձանագրվել է մեկ դեպք, երբ երեք խմբակցությունների ներկայացուցիչների համահեղինակությամբ շրջանառվել և ամբողջությամբ ընդունվել է Ընտրական օրենսգրքում և հարակից օրենքներում փոփոխություններ առաջարկող օրենսդրական փաթեթը, որով սահմանվել է ավելի քանի 4000 ընտրող ունեցող համայնքների ղեկավարների ընտրության համամասնական ընտրակարգը: Օրակարգում ընդգրկված մի քանի օրինագծեր ներկայացվել են «Իմ քայլը» խմբակցության պատգամավորների և այդ պահին ԲՀԿ խմբակցության պատգամավոր Սերգեյ Բագրատյանի համահեղինակությամբ, ինչը, թերևս, ոչ թե խմբակցությունների միջև գործակցության, այլ մասնավոր համագործակցության դրսևորում է:

Հարցապնդման իրավունքը՝ առանց իրացվելու

4-րդ նստաշրջանի ընթացքում ԱԺ խմբակցությունները չեն օգտվել ԱԺ կանոնակարգով խմբակցություններին վերապահված՝ կառավարությանը գրավոր հարցապնդումով դիմելու, դրա արդյունքներով պայմանավորված՝ կառավարության անդամի հետագա պաշտոնավարման նպատակահարմարության հարց բարձրացնելու, ընդհուպ վարչապետին անվստահություն հայտնելու իրավասությունից:

Այս գործիքը 7-րդ գումարման խորհրդարանում կիրառվել է երկու անգամ՝ 2-րդ և 3-րդ նստաշրջաններում, երկու դեպքում էլ այդ իրավունքն իրացրել էր «Լուսավոր Հայաստան» խմբակցությունը: Մասնավորապես, 2-րդ նստաշրջանում ընդդիմադիր խմբակցությունը բարձրացրել է ֆինանսների նախարար Ատոմ Ջանջուղազյանի, իսկ 3-րդ նստաշրջանում՝ շրջակա միջավայրի նախարար Էրիկ Գրիգորյանի պաշտոնանկության հարցը:

⁴ «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենք, 8-րդ և 121-րդ հոդվածներ

Խմբակցությունը մեկ հերթական նստաշրջանի ընթացքում կարող է կառավարության անդամներին հարցապնդումով դիմել ոչ ավելի, քան մեկ անգամ, իսկ հարցապնդումն ստանալուց հետո առավելագույնը 30 օրվա ընթացքում վարչապետի հանձնարարությամբ՝ կառավարության համապատասխան անդամը հարցապնդման գրավոր պատասխանն ուղարկում է Ազգային ժողովի նախագահին:

Հարցապնդումը քննարկվում է ԱԺ քառօրյա նիստերի ընթացքում, որի արդյունքում խմբակցությունը կարող է

- կամ առաջարկել ընդունել կառավարության առանձին անդամի հետագա պաշտոնավարման հարցը վարչապետի քննարկմանն առաջարկելու մասին Ազգային ժողովի որոշում, որը քվեարկության է դրվում առանց քննարկման,
- կամ հայտարարել, որ խմբակցությունը նախատեսում է վարչապետին անվստահություն հայտնելու մասին առաջարկներ կայացնել, որից հետո տվյալ խմբակցությունը կարող է քննարկման ավարտից 24 ժամվա ընթացքում Ազգային ժողովի նախագահին ներկայացնել վարչապետին անվստահություն հայտնելու մասին Ազգային ժողովի որոշման նախագիծ, որը ևս քննարկվում է կանոնակարգով սահմանված կարգով:

Սահմանադրության 115-րդ հոդվածն արգելում է արտակարգ կամ ռազմական դրության ժամանակ ներկայացնել կամ քննարկել վարչապետին անվստահություն հայտնելու մասին Ազգային ժողովի որոշման նախագիծ: Մարտի 16-ից հայտարարված և երկարաձգված արտակարգ դրության իրավական ռեժիմի պայմաններում հարցապնդման ինստիտուտը չէր կարող կիրարկվել՝ վարչապետին անվստահություն հայտնելու որոշման նախագծի շրջանառմամբ:

Իրավիճակը, սակայն, խմբակցություններին չէր զրկում հարցապնդման քննարկման արդյունքով կառավարության առանձին անդամի հետագա պաշտոնավարման հարց բարձրացնելու և այն վարչապետի քննարկմանն առաջարկելու հնարավորությունից: Նման որոշման դեպքում դա չէր կարող երաշխավորել ԱԺ մեծամասնության աջակցությունը, բայց կարող էր դառնալ ստեղծված իրավիճակի կառավարման կամ ոլորտային քաղաքականության վերաբերյալ քաղաքական դիրքորոշումները գեներացնելու հնարավորություն: Առավել ևս, որ այս ինստիտուտի ընթացակարգային իրավակարգավորումները ստեղծում են հարցապնդման առարկա խնդիրը խորհրդարանում լայն ու լիարժեք քննարկման առարկա դարձնելու և Կառավարության ներկայացուցիչների, ոլորտային պատասխանատուների պարզաբանումները ստանալու լիարժեք հնարավորություն:

Խմբակցությունները՝ որպես օրինաստեղծ սուբյեկտ

Համաձայն «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի՝ օրենսդրական նախաձեռնությամբ հանդես գալու իրավասություն ունեն ոչ միայն ԱԺ պատգամավորներն ու Կառավարությունը, այլև նաև՝ խմբակցությունը: Այդ հնարավորությունը միտված է օրինաստեղծ գործունեության մեջ քաղաքական թիմային մոտեցումը խթանելուն և պատասխանատվության բաղադրիչը ընդգծելուն:

Այս մշակույթը, սակայն, խորհրդարանում ոչ միայն չի կայանում, այլև նաև նահանջ է արձանագրում: Եթե 7-րդ գումարման Ազգային ժողովի նախորդ նստաշրջաններում բոլոր խմբակցությունները դրսևորել են թիմով առանձին օրինագծեր հեղինակելու որոշակի վարքագիծ, ապա 4-րդ նստաշրջանում միայն «Լուսավոր Հայաստան» է շարունակել այդ մարտավարությունը. նստաշրջանի ընթացքում շրջանառված բոլոր օրինագծերը ներկայացվել են խմբակցության անունից:

«Իմ քայլը» ամբողջությամբ ընդունված, օրակարգում ընդգրկված և դեռևս չընդգրկված նախագծերի շարքում չունի խմբակցության կողմից հեղինակված որևէ նախագիծ: Միայն նստաշրջանի ավարտից հետո՝ հուլիսին, խմբակցության անունից շրջանառության մեջ է դրվել «ԱԺ կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքում փոփոխությունների և լրացումների նախագիծ, որով նախատեսվում է խորհրդարանում ներդնել մշտական հիմունքներով գործող Էթիկայի հանձնաժողով:

ԲՀԿ խմբակցությունն առհասարակ որևէ նման նախագիծ շրջանառության մեջ չի դրել:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԴՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ

7-րդ գումարման 4-րդ նստաշրջանը հիմնականում ընթացել է կորոնավիրուսային համավարակի պատճառով երկրում հայտարարված արտակարգ դրության պայմաններում. նստաշրջանի 5 ամիսներից 3-ի ընթացքում խորհրդարանն աշխատել է արտակարգ դրության ռեժիմում:

Իրավունքի ուժով գումարվել է 6 հատուկ նիստ. 2-ը՝ նստաշրջանի ավարտից հետո: Մարտի 16-ին հայտարարված արտակարգ դրության ժամկետը երկարաձգվել է 5 անգամ:

Արտակարգ դրության հաստատման գործընթացը, իրավական հիմքերն ու շրջանակը:

Սահմանադրության 120-րդ հոդվածով սահմանվում է, որ արտակարգ դրություն հայտարարում է Կառավարությունը՝ սահմանադրական կարգին անմիջականորեն սպառնացող վտանգի դեպքում, ձեռնարկում իրավիճակից բխող միջոցառումներ և այդ մասին ուղերձով դիմում է ժողովրդին:

Արտակարգ դրություն հայտարարվելու դեպքում իրավունքի ուժով անհապաղ գումարվում է Ազգային ժողովի հատուկ նիստ:

Սահմանադրությունը նույն հոդվածով Ազգային ժողովին իրավունք է վերապահում պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ վերացնել արտակարգ դրությունը կամ չեղյալ հայտարարել արտակարգ դրության իրավական ռեժիմով նախատեսված միջոցառումների իրականացումը:

Արտակարգ դրություն հայտարարելու գործընթացում, այսպիսով, Սահմանադրությունն առաջնային մանդատ է շնորհել Կառավարությանը՝ խորհրդարանին վերապահելով ԱԺ հատուկ նիստի գումարմամբ ընդամենը տեղեկացված լինելու և արտակարգ դրության հաստատումը «վավերացնելու» հնարավորություն:

Կառավարության այդ իրավունքը բացարձակ չդարձնելու նկատառումով խորհրդարանին վերապահվել են արտակարգ դրությունը վերացնելու կամ դրանով նախատեսված սահմանափակումները նվազեցնելու իրավական լծակներ: Ընդ որում՝ արտակարգ դրության հայտարարման կամ երկարաձգման մասին Կառավարության որոշումը խորհրդարանը կարող է հաղթահարել ձայների պարզ մեծամասնությամբ:

Արտակարգ դրություն հայտարարելու մասին որոշումը Կառավարությունն ընդունել է 2020թ. մարտի 16-ին, նույն օրը գումարվել է Ազգային ժողովի հատուկ նիստ: Սահմանադրությամբ հատուկ նիստի անցկացմանը տրվել է գրեթե իմպերատիվ բնույթ՝ հաշվի առնելով, որ եթե արտակարգ դրություն հայտարարելու մասին Կառավարության որոշման հրապարակումից հետո՝ չորս ժամվա ընթացքում, գրանցված պատգամավորների թիվը նիստի իրավագործության համար բավարար չէ, ապա նիստը սկսվում է առանց իրավագործության ապահովման:

Խմբակցություններին վերապահվել է հատուկ նիստի ընթացքում արտակարգ դրությունը կամ արտակարգ դրության իրավական ռեժիմով նախատեսված որևէ միջոցառում վերացնելու մասին Ազգային ժողովի որոշման նախագիծ ներկայացնելու իրավունք: Որոշումն ընդունվում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ և Ազգային ժողովի նախագահի կողմից ստորագրվում և հրապարակվում է անհապաղ:

Արտակարգ դրության իրավական ռեժիմով նախատեսված միջոցառումների իրականացումը չեղարկելու սահմանադրական իրավունքից օգտվել են ԱԺ ընդդիմադիր երկու խմբակցությունները:

Ապրիլի 13-ին՝ ԱԺ 2-րդ հատուկ նիստում «Լուսավոր Յայաստան» խմբակցությունը ներկայացրել է որոշման նախագիծ, որով առաջարկել է չեղյալ հայտարարել արտակարգ դրության իրավական ռեժիմով նախատեսված որոշակի միջոցառումների իրականացումը. մասնավորապես՝ թուլլատրել Երևանի մետրոպոլիտենի, միջմարզային տրանսպորտի, տնտեսվարող որոշ սուբյեկտների գործունեությունը: Ազգային ժողովը ԼՂ-ի նախագիծը չի ընդունել. կողմ է քվեարկել միայն նախագիծը ներկայացրած խմբակցությունը:

Յուլիսի 13-ին՝ ԱԺ 5-րդ հատուկ նիստում, «Բարգավաճ Յայաստան» խմբակցությունը ներկայացրել է որոշման նախագիծ, որով առաջարկել է չեղարկել արտակարգ դրություն հայտարարելու մասին Կառավարության 2020թ. մարտի 16-ի որոշման 4-րդ գլխով սահմանված հավաքների և հանրային միջոցառումներ իրականացնելու սահմանափակումները: Նախագծին կողմ է քվեարկել ԼՂԿ-ի և ԲՅԿ-ի 20 պատգամավոր:

Օգոստոսի 12-ին՝ ԱԺ 6-րդ հատուկ նիստում, «Լուսավոր Յայաստան» խմբակցությունը 2-րդ նախագիծն է ներկայացրել, որով առաջարկել է վերացնել արտակարգ դրությունը: Որոշումը չի ընդունվել:

Սահմանադրությունը հռչակում է, որ արտակարգ դրություն կարող է հայտարարվել միայն սահմանադրական կարգին անմիջական սպառնացող վտանգի պարագայում և Կառավարության հայեցողությանն է թողնում այդ սպառնալիքի գնահատումը, սակայն չի որոշակիացնում «սահմանադրական կարգին սպառնացող վտանգ» հասկացությունը:

Այս խնդիրը մասամբ հստակեցվում է «Արտակարգ դրության իրավական ռեժիմի մասին» օրենքի 1-ին հոդվածի 2-րդ մասով, համաձայն որի՝ «Արտակարգ դրությունը հայտարարվում է միայն Յայաստանի Յանրապետության սահմանադրական կարգին անմիջական վտանգ սպառնալու դեպքում, ներառյալ՝ Յայաստանի Յանրապետության սահմանադրական կարգը բռնությամբ փոփոխելու կամ տապալելու, իշխանությունը զավթելու փորձերը, զինված խռովությունները, զանգվածային անկարգությունները, բռնի գործողություններով ուղեկցվող ազգային, ռասայական, կրոնական հակամարտությունները, ահաբեկչական ակտերը, հատուկ նշանակության օբյեկտների

գրավումը կամ շրջափակումը, անօրինական զինված միավորումների ստեղծումը և գործունեությունը, արտակարգ իրավիճակները»:

Արտակարգ իրավիճակներ հասկացությունը սահմանվել է «Արտակարգ իրավիճակներում բնակչության պաշտպանության մասին» 1992թ. օրենքով, որի 1-ին հոդվածով սահմանվում է, որ արտակարգ իրավիճակ է հանդիսանում «որոշակի տարածքում կամ օբյեկտում խոշոր վթարի, վտանգավոր բնական երևույթի, տեխնածին, տարերային կամ էկոլոգիական աղետի, համաճարակի, անասնահամաճարակի, բույսերի և գյուղատնտեսական մշակաբույսերի լայնորեն տարածված վարակիչ հիվանդության, զենքի տեսակների կիրառման հետևանքով ստեղծված իրավիճակ, որը հանգեցնում է կամ կարող է հանգեցնել մարդկային զոհերի, մարդկանց առողջությանն ու շրջակա միջավայրին՝ զգալի վնասի, խոշոր նյութական կորուստների և մարդկանց կենսագործունեության բնականոն պայմանների խախտման»:

ՀՀ օրենսդրությունը չի նախատեսում արտակարգ դրության դե յուրե հաստատման իրավական ընթացակարգ, թեև վերոնշյալ օրենքով ընդհանուր սկզբունքների մակարդակով սահմանում է արտակարգ իրավիճակներում կառավարության, պետական այլ մարմինների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, հիմնարկ-ձեռնարկությունների, քաղաքացիների հիմնական պարտականությունները, բնակչության պաշտպանության հիմնական ձևերը, միջոցառումները:

Այս հանգամանքն իրավական որոշակիության առումով խնդրահարույց է դարձնում արտակարգ իրավիճակով պայմանավորված արտակարգ դրության հայտարարումը՝ այդ հարցում հիմքերի սահմանումը պայմանավորելով իրավիճակը արտակարգ համարելու հանրայնորեն լեգիտիմ գնահատումներով:

ՀՀ տարածքում արդեն հաստատված նոր կորոնավիրուսով հիվանդացության դեպքերը, ինչպես նաև COVID-19 վարակն Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության գլխավոր տնօրենի՝ 2020 թվականի մարտի 13-ի հայտարարությամբ որպես պանդեմիա որակելու հանգամանքը «Արտակարգ դրություն հայտարարելու մասին» ՀՀ կառավարության 16.03.2020թ. որոշման մեջ վկայակոչվում են որպես լեգիտիմ գնահատման հիմքեր:

Արտակարգ դրության իրավական ռեժիմն ապահովող միջոցները, հիմնական սահմանափակումները

Արտակարգ դրության հայտարարմամբ մոցված իրավունքների և ազատությունների հիմնական սահմանափակումները նախատեսվել են կառավարության որոշման «2020 թվականի մարտի 16-ին ՀՀ-ում հայտարարված արտակարգ դրության ժամանակ կիրառվող միջոցառումները, իրավունքների և ազատությունների ժամանակավոր սահմանափակումները, արտակարգ դրության իրավական ռեժիմն ապահովող

միջոցները» հավելվածով: Տվյալ պահին առկա խնդիրներով պայմանավորված՝ հիմնական սահմանափակումները վերաբերել են երկիր մուտքի և ելքի, ինչպես նաև հանրապետության տարածքում բնակավայրերի միջև ազատ տեղաշարժին:

Մասնավորապես, պետական սահմանի բոլոր անցակետերում սահմանվել է անձանց, տրանսպորտային միջոցների մուտքի (ելքի), բեռների, այլ գույքի, կենդանիների տեղափոխման, անձանց ու տրանսպորտային միջոցների գտնվելու և տեղաշարժվելու հատուկ կարգ: Արգելվել է ցամաքային սահմանի անցակետով ՀՀ քաղաքացիների ելքը, բացառությամբ ապրանքների փոխադրում իրականացնողների:

Նախատեսվել է, որ պարետի ցուցումով համայնքների վարչական սահմաններում Նույնպես կարող են կիրառվել սահմանափակումներ՝ կապված մուտքի և ելքի հատուկ ռեժիմեր կիրառելու, սանիտարահիգիենիկ և հակահամաճարակային միջոցառումներ իրականացնելու հետ: Հատուկ ռեժիմի իրականացումն ապահովելու համար նախատեսվել է հանրապետության տարածքում հատուկ անցակետեր և զննման կետեր տեղակայելու, բժշկական հսկողություն և զննություն իրականացնելու հնարավորություն:

Հանրապետության ամբողջ տարածքում արգելվել են հավաքներն ու գործադուլները: Նախատեսվել է, որ պարետի որոշմամբ սահմանված տարածքներում արգելվում են 20 և ավելի անձանց մասնակցությամբ հանրային միջոցառումները՝ համերգներ, ցուցահանդեսներ, թատերական ներկայացումներ, սպորտային, մշակութային, կրթական, ժամանցային, տոնական և հիշատակի միջոցառումներ:

Սահմանափակումներ են մտցվել տնտեսական, կրթական գործունեության ոլորտներում: Սահմանվել է, որ պարետի ցուցումով համապատասխան համայնքներում կարող է արգելվել հանրային սննդի օբյեկտների, առևտրի և զվարճանքի բազմաֆունկցիոնալ կենտրոնների գործունեությունը: Արտակարգ դրության ամբողջ ընթացքում դադարեցվել է ուսումնական գործընթացը կրթական և արտադրողական դաստիարակություն իրականացնող հաստատություններում՝ բացառությամբ հեռավար ուսուցման և ռազմական ուսումնական հաստատությունների:

Արտակարգ դրության հայտարարման որոշմամբ նաև մասնակիորեն սահմանափակվել է ՉԼՄ-ների գործունեությունը. արգելվել է համավարակի և դրա դեմ պայքարի վերաբերյալ հրապարակել պաշտոնական տեղեկատվությանը հակասող տեղեկատվություն, իսկ նշված սահմանափակման խախտմամբ հրապարակված տեղեկատվությունը ենթակա է եղել անհապաղ վերացման:

ԱԺ-Կառավարություն համագործակցության միտումները

Համավարակով պայմանավորված՝ Ազգային ժողովը հրավիրել է 6 հատուկ (2-ը՝ նստաշրջանի ավարտից հետո) և 8 արտահերթ նիստ՝ 6-ը կառավարության, 2-ը՝ պատգամավորների նախաձեռնությամբ: Ընդունվել է արտակարգ իրավիճակին վերաբերող շուրջ 2 տասնյակ օրենսդրական նախաձեռնություն, որոնցից 3-ը հեղինակել են պատգամավորները: Գրեթե բոլոր նախագծերի համար Կառավարության առաջարկով սահմանվել է հատուկ ընթացակարգով քննարկման և ընդունման ռեժիմ:

Օրակարգ թելադրողի դերում շարունակել է մսալ Կառավարությունը: Նկատի ունենալով, որ Կառավարության ներկայացրած բոլոր օրենսդրական փոփոխություններն ընդունվել են խորհրդարանի կողմից (որոշ դեպքերում՝ զգալի դժվարությամբ), կարելի է փաստել, որ խորհրդարանն ինստիտուցիոնալ առումով հանդես է եկել հիմնականում Կառավարության նախաձեռնություններին և օրենսդրական օպերատիվ լուծումներին անվերապահ աջակցողի դերում:

Իրավիճակի բացառիկությունը, սակայն, ստիպում է խորհրդարան-Կառավարություն հարաբերությունները դիտարկել ոչ ստանդարտ չափումներով՝ հաշվի առնելով հանգամանքը, որ ինչպես արտակարգ դրության իրավական ռեժիմի հաստատման գործընթացը, այնպես էլ Կառավարությանը վերապահված լիազորությունների սահմանադրաիրավական հիմքերը նման իրավիճակում Կառավարությունն են օժտվում առաջնային մանդատով:

Օրենսդիր և գործադիր իշխանությունների կողմից արտակարգ իրավիճակի հաղթահարմանն ուղղված գործողությունները կարելի է բաժանել երեք մակարդակի՝ կանխարգելիչ, հսկողական և վերականգնողական:

Հակաճգնաժամային օրենսդրական քաղաքականության կանխարգելիչ բաղադրիչը

Համավարակի տարածման նախնական փուլում Կառավարության հիմնական ջանքերն ուղղված են եղել դրա տարածման կանխարգելմանը և հասարակության վարքագիծն արտակարգ դրության ռեժիմին ադապտացնելուն, որի համար հիմնական շեշտադրումը կատարվել է նախագգուշական-զսպողական մեխանիզմների գործադրման վրա:

Մարտի 20-ին ուշ երեկոյան հրավիրված արտահերթ նիստում խորհրդարանը միաձայն՝ 117 կողմ ձայնով, ընդունել է Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքում և Քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ առաջարկող նախագծերի փաթեթը:

Սահմանվել է, որ արտակարգ դրության ժամանակ մեկուսացման կամ ինքնամեկուսացման կանոնները կամ ազատ տեղաշարժվելու իրավունքի այլ սահմանափակումները խախտելն առաջացնում է տուգանքի նշանակում՝ նվազագույն աշխատավարձի հարյուրապատիկից երկուհարյուրհիսնապատիկի չափով, իսկ Ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց կողմից արտակարգ դրության ժամանակ սահմանված տեղեկությունների հրապարակման կամ տարածման սահմանափակումները խախտելը՝ տուգանքի նշանակում նվազագույն աշխատավարձի հիսնապատիկից մինչեւ երեքհարյուրապատիկի չափով:

Քրեական օրենսգիրքը լրացվել է երկու նոր հանցագործություններ նախատեսող հոդվածներով. ավելացել է 124.1 հոդվածը, համաձայն որի՝ անձին նոր կորոնավիրուսային վարակով վարակելը պատժվում է տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի չորսհարյուրապատիկից ութհարյուրապատիկի չափով, կամ կալանքով՝ առավելագույնը մեկ ամիս ժամկետով, կամ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը մեկ տարի ժամկետով: Այն դեպքում, երբ նշված արարքի կատարումն անզուգույնամբ առաջացնում է մարդու մահ՝ պատժվում է ազատազրկմամբ՝ երեքից հինգ տարի ժամկետով:

Օրենսգրքում ավելացված երկրորդ՝ 277.1 հոդվածը վերաբերում էր արտակարգ իրավիճակի հիմքով հայտարարված արտակարգ դրության ընթացքում մեկուսացման կամ ինքնամեկուսացման կանոնները կամ ազատ տեղաշարժվելու իրավունքի այլ սահմանափակումները խախտելուն, որով, ըստ հետևանքների ծանրության, սահմանվել են սանկցիաներ նվազագույն աշխատավարձի երեքհարյուրապատիկից հինգհարյուրապատիկի չափով տուգանքից կամ առավելագույնը մեկամսյա կալանքից մինչև երկուսից չորս տարի ժամկետով ազատազրկման՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելու հնարավորությամբ:

Քրեական օրենսգրքում կատարված փոփոխություններով տրվել են նաև մեկուսացում և ինքնամեկուսացում եզրույթների իրավական բացատրությունները:

Օրենսդրական փոփոխությունների նպատակը մեկուսացման և ինքնամեկուսացման մեխանիզմների, տեղեկատվության տարածման սահմանափակումները խախտելու հետևանքների գործնականացումն էր՝ իրավական պատասխանատվության միջոցների կիրառմամբ: Պետությունն, այսպիսով, հարկադրանքի գործիքներ էր ստեղծում համավարակի պայմաններում սահմանափակումների պահպանումը կենսակերպ դարձնելու համար, իսկ խիստ սանկցիաների և վարչական տույժերի սահմանումը միտված էր քաղաքացիներին ոչ իրավաչափ գործողություններից հետ պահելուն:

Սակայն օրենսդրական այս փոփոխություններն ուժի մեջ մտնելուց հետո շատ արագ պարզ է դարձել, որ դրանք ոչ միայն կենսունակ չեն իրենց անհամարժեքությամբ, այլև սոցիալ-տնտեսական խորացող ճգնաժամի պայմաններում պարունակում են սոցիալական դիմադրության պոտենցիալ: Իսկ ՉԼՄ-ների կողմից արտակարգ դրության ժամանակ գործող տեղեկատվական սահմանափակումների խախտման համար նախատեսված տուգանքի կիրառումը, իրավական բազմաթիվ անհատությունների պատճառով, ընկալվում է որպես դրանց միջոցով խոսքի ազատությունը կամայականորեն կաշկանդելու մահակ:

Առաջին անգամ արտակարգ դրության ժամկետի երկարաձգման նպատակով հրավիրված ԱԺ հատուկ նիստում Կառավարությունը խորհրդարանի համաձայնությամբ չեղարկել է կորոնավիրուսի թեմայով տեղեկատվական սահմանափակումները: Թեև դա արվել է խուճապահարույց հրապարակումների սակավության պատճառաբանությամբ, սակայն պայմանավորված էր ՉԼՄ-ների դժգոհությունների խորացմամբ:

Կառավարությունը և խորհրդարանը ստիպված եղան վերանայել նաև ընդամենը մեկ ամիս առաջ հապճեպորեն սահմանած տույժերի չափերը ազատ տեղաշարժվելու իրավունքի սահմանափակումները խախտելու համար:

Սա պայմանավորված էր նաև վարակակիրների աճին զուգահեռ համավարակի տարածման դեմ պայքարի մարտավարության կտրուկ փոփոխության անհրաժեշտությամբ, երբ խիստ մեկուսացման կոնցեպցիան փոխարինվեց տնտեսական և աշխատանքային գործունեության ազատությունների ընդլայնման պայմաններում խիստ վերահսկողության կոնցեպցիայով:

Հակաճգնաժամային օրենսդրական քաղաքականության հսկողական բաղադրիչը

Մարտի 30-ին Կառավարության նախաձեռնությամբ հրավիրված ԱԺ արտահերթ նիստում քննարկվել է «Արտակարգ դրության իրավական ռեժիմի մասին» և «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» օրենքներում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու օրենսդրական փաթեթը: Կառավարությունն առաջարկել է համավարակի պատճառով հայտարարված արտակարգ դրության ժամանակ պարտավորեցնել հանրային էլեկտրոնային հաղորդակցության ցանցի օպերատորներին տրամադրել տեղեկատվություն հաճախորդների տեղորոշումը, հեռախոսով շփման շրջանակը պարզելու համար: Առանձին կետով սահմանվել է, որ օպերատորի կողմից տվյալներ տրամադրելիս արգելվում է հաղորդվող բովանդակության նկատմամբ ցանկացած տեսակի հսկողությունը, իսկ փոխանցված կամ մշակված տվյալները ոչնչացվում են արտակարգ դրության ավարտից հետո՝ առավելագույնը մեկ ամսվա ընթացքում:

Խորհրդարանական ընդդիմությունը դեմ էր փաթեթին՝ անթույլատրելի համարելով անհարկի միջամտությունը մարդու իրավունքների և ազատությունների տիրույթ, նաև խնդրահարույց համարելով առաջարկվող մեխանիզմի արդյունավետությունը: :

Առաջին ընթերցմամբ փաթեթն ընդունվել է «Իմ քայլը» խմբակցության պատգամավորների քվեներով, մարտի 31-ին երկրորդ ընթերցմամբ չի ընդունվել. ԼՅԿ և ԲՅԿ խմբակցությունները քվեարկությանը չեն մասնակցել, «Իմ քայլից» կողմ է քվեարկել 65 պատգամավոր, մինչդեռ նախագծի ընդունման համար անհրաժեշտ էր 67 կողմ ձայն:

Նույն օրը կառավարությունը երկրորդ արտահերթ նիստն է հրավիրել՝ նույն օրակարգով: ԲՅԿ և ԼՅԿ խմբակցությունների պատգամավորները նիստին չեն մասնակցել: Խնդրահարույց նախագիծը կրկին քննարկվել և քվեարկվել է առաջին և երկրորդ ընթերցմամբ: Օրինագիծն ընդունվել է 71 կողմ ձայնով:

Արտակարգ իրավիճակին համարժեք գործողությունների արագությունն ավելացնելուն էր միտված նաև ապրիլի 28-ին Կառավարության նախաձեռնությամբ հրավիրված ԱԺ նիստում գործադիրի հեղինակությամբ ներկայացված՝ «Արտակարգ դրության իրավական ռեժիմի մասին» օրենքում փոփոխություններ կատարելու օրինագիծը, որով սահմանվում էր, որ բացի ռազմական եւ արտակարգ դրություն հայտարարելու մասին Կառավարության որոշումների նախագծերից, փորձաքննության ենթակա չեն նաեւ ռազմական եւ արտակարգ դրությամբ պայմանավորված նորմատիվ իրավական այլ ակտերի նախագծերը:

Հակաճգնաժամային օրենսդրական քաղաքականության վերականգնողական քաղադրիչը

Արտակարգ դրության պայմաններում օրենսդրական նախաձեռնությունների զգալի մասը կրել է վերականգնողական բնույթ, հետապնդելով մի կողմից՝ առողջապահական համակարգի սպասարկման ծավալների և հնարավորությունների ընդլայնման, մյուս կողմից՝ հարկաբյուջետային և տնտեսական քաղաքականությունը նոր իրավիճակին համապատասխանեցնելու նպատակ:

Ապրիլի 13-ի արտահերթ նիստում խորհրդարանը միաձայն՝ 115 կողմով, ընդունել է «Բնակչության բժշկական օգնության եւ սպասարկման մասին» և «Լիցենզավորման մասին» օրենքներում Կառավարության առաջարկած փոփոխությունների նախագծերը, որոնցով բուժօգնություններին հնարավորություն էր տրվում արտակարգ դրության պայմաններում կառավարության սահմանած կարգով իրականացնել իրենց լիցենզիայով չնախատեսված օգնություն և սպասարկում: Թույլատրվում էր նաև բժշկական օգնություն եւ սպասարկում իրականացնել համապատասխան մասնագիտացում, որակավորում չունեցող՝ վերապատրաստում անցած բուժաշխատողներին կամ ավարտական կուրսերի կլինիկական օրդինատորներին:

Վերականգնող բնույթի օրենսդրական նախաձեռնությունների մեծ մասն ուղղվել է տնտեսական, սոցիալական և բյուջետային համակարգերի կայունացմանը:

Ապրիլի 28-ի արտահերթ նիստում խորհրդարանը փոփոխություններ է կատարել Աշխատանքային օրենսգրքում, որոնցով կարգավորումներ են տրվել արտակարգ դրության պայմաններում աշխատանքային հարաբերություններում առաջացած խնդիրներին: Մասնավորապես, հնարավորություն է տրվել աշխատանքային պարտականությունները կատարել հեռավար կարգով՝ հստակեցնելով հարկադիր պարապուրդի եւ վարձատրության, աշխատանքային պայմանագրի լուծման սահմանափակումների, պատասխանատվության միջոցների մասով իրավահարաբերությունները: Հնարավորություն է տրվել աշխատել մեկուսացման և ինքնամեկուսացման, տեղաշարժի սահմանափակման պայմաններում՝ առանց գործատու-աշխատող իրավահարաբերությունում լուրջ խնդիրներ հարուցելու:

Ապրիլի 22- ի արտահերթ նիստում խորհրդարանը միաձայն ընդունել է «Իմ քայլ»-ից Բաբկեն Թունյանի և ԲՀԿ-ից Միքայել Մելքումյանի՝ Հարկային օրենսգրքում փոփոխություններ առաջարկող նախագծերը:

Առաջինով նախատեսվում էր 2020 թվականի հուլիսի 1-ից մինչև դեկտեմբերի 31-ն ընկած ժամանակահատվածում Հայաստանում կատարվող կապիտալ ներդրումների համար ծախսագրումները կատարել ոչ թե սահմանված նվազագույն ժամկետներում, այլ թողնել ներդրողների հայեցողությանը և ստեղծել դա մեկ տարում իրականացնելու հնարավորություն: Երկրորդով առաջարկվում էր ճգնաժամի ընթացքում հարկային պարտավորությունները չկատարած տնտեսվարող սուբյեկտների նկատմամբ տույժ-տուգանքների չափերը կրկնակի նվազեցնել, իսկ տնտեսվարողի գույքի վրա կիրառվող արգելանքի նվազագույն շեմը եռակի մեծացնել:

Իրավակարգավորումների նպատակը համավարակի ժամանակահատվածում Հայաստանը կապիտալ ներդրում կատարելու տեսանկյունից նախընտրելի դարձնելն էր, տնտեսվարողների համար՝ իրավիճակով պայմանավորված տնտեսական դժվարությունները մեղմելը:

«2020թ.պետական բյուջեի մասին» օրենքի փոփոխություններով արտակարգ դրության պայմաններում պետական միջոցների կառավարման, լրացուցիչ միջոցների ներգրավման նոր իրավասություններ են վերապահվել Կառավարությանը:

Հնարավորություն է տրվել ավելացնել դեֆիցիտի ծավալները, Կառավարությանը թույլ է տրվել համավարակի դեմ պայքարի նպատակներով հատկացվող բյուջետային ծախսերի համար, ըստ անհրաժեշտության, օգտագործել առևտրային կազմակերպություններում պետական բաժնեմասի մասնավորեցումից եւ պետական արժեթղթերի, բաժնետոմսերի իրացումից ստացված միջոցները, պետական բյուջեի պակասուրդի ֆինանսավորման աղբյուրների կազմում չնախատեսված, սակայն բյուջետային տարվա ընթացքում ստացված վարկային գումարները, պետական գանձապետական պարտատոմսերի տեղաբաշխումից մուտքերը, տարեսկզբի ազատ մսացորդի գումարները:

Մեկ այլ փոփոխությամբ Կառավարությանը հնարավորություն է տրվել բյուջետային վերաբաշխումներ կատարելիս գերազանցել նախատեսված սահմանաչափերը՝ այլ ոլորտների համար բյուջեով նախատեսված միջոցներն առանց ԱԺ-ի համաձայնության ուղղել համավարակով պայմանավորված ծրագրերի իրականացմանը:

Այս արտոնությունների անհրաժեշտությունը Կառավարությունը հիմնավորել է արտաքին և ներքին լրջագույն բացասական ազդեցություններով: Համավարակի դեմ պայքարի, դրա հետևանքների ու ազդեցությունների մեղմման համար Կառավարությունը նախատեսում էր ներգրավել 260 մլրդ դրամ, բյուջեի պակասուրդը կազմելու էր 324 մլրդ դրամ:

«2020թ. բյուջեի մասին» օրենքում առաջարկվող փոփոխություններին երկու ընդդիմադիր խմբակցությունների վերապահումներն ու քննադատությունները գրեթե նույնն են եղել և վերաբերել են Կառավարության հաշվետվողականությունը չնվազեցնելուն, որոշումների պատճառաբանվածությանը, ԱԺ-ի մասնակցային և վերահսկողական դերի պահպանմանը:

Օրենսդրական նախաձեռնությունը Կառավարության առաջարկով քննարկվել և ընդունվել է հրատապության ռեժիմով: Օրենքն ընդունվել է ձայների 102 կողմ, 17 դեմ հարաբերակցությամբ: Դեմ է քվեարկել «Լուսավոր Հայաստան» խմբակցությունը՝ պատճառաբանությամբ, թե առանց օրենքով ամրագրելու՝ Կառավարությանը չպետք է տրվի ինքնուրույնաբար անսահմանափակ ծախսային վերաբաշխումներ կատարելու հնարավորություն:

«Բարգավաճ Հայաստան»-ը կողմ է քվեարկել՝ վերապահումով, որ վերաբաշխումները պետք է սահմանափակվեն տոկոսային կամ ժամկետային առավելագույն չափի սահմանմամբ: Երկրորդ վերապահումը վերաբերել է Կառավարության առաջարկների, տնտեսական անկման, դեֆիցիտի աճի և փոխառու միջոցների ներգրավման վերաբերյալ հաշվարկների, վերլուծությունների բացակայությանը:

Այսպիսով՝ խորհրդարանը լիակատար ազատություն է տվել կառավարությանը՝ առանց իր համաձայնության համավարակի դեմ պայքարի, դրա հետևանքների մեղմման և տնտեսության վերականգնման ծրագրերի իրականացմանն ուղղել պետական բյուջեով նախատեսված այնքան միջոցներ, որքան անհրաժեշտ է, այլ աղբյուրներից ևս ներգրավել լրացուցիչ միջոցներ՝ մեծացնելով պետական պարտքը և բյուջեի դեֆիցիտը:

Իշխանություն-ընդդիմություն հարաբերությունները արտակարգ ռեժիմում

Արտակարգ դրության սկզբնական փուլում խորհրդարանական մեծամասնությունն ու ընդդիմությունը գործել են ավելի մեծ համախոհության մթնոլորտում, քան հաջորդ փուլերում:

Երբ Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպությունը հայտարարեց աշխարհում կորոնավիրուսային պանդեմիայի մասին, Հայաստանում ընթանում էր Սահմանադրական փոփոխությունների հանրաքվեի քարոզարշավը: Հասունացել էր համավարակի տարածումը կոշտ սահմանափակումների միջոցով կանխելու, արտակարգ դրություն հայտարարելու հանրային պահանջ: Հատուկ նիստում արձանագրվել է, որ խորհրդարանական բոլոր ուժերը համակարծիք են արտակարգ դրություն հայտարարելու վերաբերյալ Կառավարության որոշմանը:

Վարակի տարածման տեմպը, մահացությունների թվի աճը, համավարակի հետևանքների վերացման միջոցառումների մեթոդաբանական փոփոխությունները, Կառավարության գործողություններում ու օրենսդրական նախաձեռնություններում փոփոխականությունը հանգեցրել են քաղաքական իշխանությանն ուղղված օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ քննադատությունների նաև խորհրդարանական ընդդիմության շրջանում:

Քաղաքական մեծամասնության և փոքրամասնության միջև հակասությունների սրման առաջին առիթը «Արտակարգ դրության իրավական ռեժիմի մասին» և «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» օրենքներում կառավարության առաջարկած փոփոխություններն էին, որոնց վերաբերյալ սկզբունքային անհամաձայնության պատճառով ընդդիմադիր խմբակցությունները հրաժարվել են մասնակցել քննարկումներին:

Նստաշրջանի ընթացքում ևս երկու անգամ խորհրդարանական փոքրամասնությունը դիմել է բոյկոտի մարտավարությանը:

«Լուսավոր Հայաստան» խմբակցությունը նիստերի դահլիճը լքել է ապրիլի 29-ին, երբ քննարկվում էին «2020թ. բյուջեի մասին» օրենքում Կառավարության նախաձեռնած փոփոխությունները: Առիթը Էդմոն Մարուքյանի և «Իմ քայլից» Սասուն Միքայելյանի միջև տեղի ունեցած ծեծկռտուքն էր⁵:

⁵ Մանրամասները՝ գեկույցի «Եթիկայի և շահերի բախման խնդիրներ» գլխում, էջ

Եզրակացություններ

- 4-րդ Նստաշրջանի ընթացքում օրինաստեղծ քաղաքականությունը հիմնականում կրել է արտակարգ դրության և ճգնաժամի հաղթահարման օբյեկտիվ առաջնահերթության կնիքը: Խորհրդարանը Կառավարության հետ կիսել է համավարակի դեմ պայքարի, հետևանքների հաղթահարման ուղղությամբ ձեռնարկված արտակարգ միջոցառումների արդյունավետության համար պատասխանատվությունը:
- Ակնհայտ է դարձել, որ օրենսդրական դաշտը, իրավակարգավորումների գրեթե ողջ սպեկտրը նախատեսված չեն ֆորսմաժորային իրավիճակների համար: Համավարակի տարածմանը և դրա դեմ պայքարի մեթոդաբանության փոփոխություններին զուգահեռ իրականացվող օրենսդրական փոփոխությունները մասամբ լրացրել են բացը: Ապագայում նմանատիպ հնարավոր իրավիճակներում ցայտնոտային, հախուռն գործողություններից խուսափելու և ռիսկերը նվազագույնի հասցնելու համար անհրաժեշտ է համապարփակ մոնիթորինգի և վերանայման ենթարկել օրենսդրական դաշտը՝ սահմանելու ավելի մեծ ճկունություն ենթադրող իրավանորմեր:
- Երեկոյան ժամերին Նիստերի անցկացումը (առանձին դեպքերում՝ մեկ օրվա ընթացքում երկու անգամ) փաստել է, որ գործադիր և օրենսդիր մարմինները համավարակի դեմ պայքարում փորձել են գործել հնարավորինս օպերատիվ, իրավիճակին համարժեք՝ անկախ այն հանգամանքից, թե ձեռնարկված միջոցառումները, ընդունված օրենքները կամ որոշումները որքանով են եղել արդյունավետ:
- «2020թ.բյուջեի մասին» օրենքում կատարված փոփոխություններով Կառավարությանը տրվել են աննախադեպ իրավասություններ: Բյուջետային մուտքերի, ծախսերի, դեֆիցիտի կառավարման գործընթացը տեղափոխվել է առավել փակ ընթացակարգ՝ երկրորդական պլան մղելով պառլամենտարիզմի ամենակարևոր սկզբունքներից մեկը՝ խորհրդարանին գործադիր իշխանության հաշվետվողականությունը: Նստաշրջանի ընթացքում ԱԺ-ն չի գործարկել Սահմանադրությամբ և ԱԺ կանոնակարգով իրեն վերապահված վերահսկողական գործիքակազմ՝ փաստացի վստահելով գործադիրի պատասխանատվությանը:
- Այդուհանդերձ, այս ժամանակահատվածում Կառավարության գործունեությունը՝ հատկապես ստացած աննախադեպ արտոնության և ազատությունների բերումով, ենթակա է ուսումնասիրության: «Արտակարգ դրության իրավական ռեժիմի մասին» ՀՀ օրենքի 7-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանվում է, որ արտակարգ դրության ժամանակ նախատեսված միջոցառումների իրականացումը չի կարող խոչընդոտել Ազգային ժողովի, Սահմանադրական դատարանի, դատարանների

և Մարդու իրավունքների պաշտպանի բնականոն գործունեությանը: Այսինքն՝ ԱԺ-ն հնարավորություն ունի արդեն այս փուլում օգտվելու իր վերահսկողական լիազորություններից այնպիսի գործիքակազմերով, ինչպիսիք են քննիչ հանձնաժողովի ստեղծումը, Կառավարությանը հարցապնդում անելը, լսումների կազմակերպումը, Կառավարության միջանկյալ կատարողականների քննարկումները և այլն:

Սահմանադրական դատարանի շուրջ ճգնաժամը ԱԺ 4-րդ նստաշրջանում

Դեռևս երկրորդ նստաշրջանից սկսած՝ Սահմանադրական դատարանի շուրջ ստեղծված համակարգային ճգնաժամի հաղթահարման նպատակով ԱԺ-ն հաջորդաբար նախաձեռնել է 4 տարբեր գործընթացներ:

- Առերևույթ էական խախտման հիմքով Սահմանադրական դատարանի դատավոր (անդամ) Ջրայր Թովմասյանի լիազորությունները դադարեցնելու հարցով դիմել է Սահմանադրական դատարան:
- ՍԴ մերժումն ստանալուց հետո նախաձեռնել է ՍԴ 7 դատավորներին կամավորության սկզբունքով վաղ կենսաթոշակի ուղարկելու իրավական հիմքերի ստեղծումը:
- 2020թ.փետրվարին կայացրել է Սահմանադրության 213-րդ հոդվածում փոփոխություն կատարելու հարցով հանրաքվե անցկացնելու որոշում, որով իմպերատիվ կերպով նախատեսվում էր լուծել ՍԴ նախագահի և 6 անդամների պաշտոնավարումը դադարեցնելու հարցը: Այս գործընթացն ավարտին չի հասել. նախ կասեցվել է արտակարգ դրություն հայտարարելու, ապա՝ այլ լուծում գտնելու հանգամանքով պայմանավորված ամբողջապես չեղարկելու պատճառով: Ընդ որում՝ մինչև հանրաքվե անցկացնելու որոշումը քննարկվել է ԱԺ-ում հարցի լուծման տարբերակը և շատ արագ հանվել օրակարգից:
- Մայիսին (հանրաքվեի որոշումը դեռ չեղարկված չէր) նախաձեռնվել են սահմանադրական նոր փոփոխություններ, որոնցով լուծվում էր Սահմանադրական դատարանի ոչ թե 7, այլ 3 դատավոր/անդամի հարց (12 տարուց ավելի պաշտոնավարած): ՍԴ գործող նախագահը շարունակելու էր փսալ ՍԴ դատավոր, սակայն զրկվելու էր ՍԴ նախագահի կարգավիճակից:

Սահմանադրական դատարանի վերաձևման գործընթացը գրեթե ամբողջությամբ իրականացվել է քաղաքական մեծամասնության ջանքերով՝ խորհրդարանական ընդդիմության մերժողականության պայմաններում: Միայն առաջին՝ Հրայր Թովմասյանի պաշտոնանկության հարցով ՍԴ դիմելու նախաձեռնությունն է ունեցել խորհրդարանական ընդդիմության («Լուսավոր Հայաստան» խմբակցության) աջակցությունը: Մյուս բոլոր դեպքերում «Իմ քայլը» գործել է միայնակ՝ ուժերի կոնսոլիդացմամբ ապահովելով օրենքների ու որոշումների համար անհրաժեշտ քվեները:

Ազգային ժողովի նախաձեռնությունները 4-րդ Նստաշրջանում

4-րդ նստաշրջանի մեկնարկից 2 շաբաթ անց՝ փետրվարի 6-ին, պատգամավորների նախաձեռնությամբ հրավիրված արտահերթ նիստում քննարկման է ներկայացվել սահմանադրական փոփոխությունների նախագիծ՝ ԱԺ «Իմ քայլը» խմբակցության 44 պատգամավորների ստորագրությամբ: Նախագծով առաջարկվել է վերաշարադրել Սահմանադրության 213-րդ հոդվածը և ամրագրել, որ մինչև Սահմանադրության 7-րդ գլխի ուժի մեջ մտնելը նշանակված Սահմանադրական դատարանի նախագահի եւ անդամների պաշտոնավարումը դադարում է: Խորհրդարանական մեծամասնությունը առաջին ընթերցմամբ չի ընդունելիոր ներկայացրած նախագիծը՝ առաջարկելով Սահմանադրության 202-րդ հոդվածի 3-րդ կետի ուժով ԱԺ-ին տրված լիազորությամբ քվեարկության դնել այն համաժողովրդական հանրաքվեի ներկայացնելու մասին որոշումը:

Որոշումն ընդունվել է 88 կողմ և 16 դեմ ձայների հարաբերակցությամբ: ԲՀԿ-ն չի մասնակցել քվեարկությանը, ԼՀԿ-ն դեմ է քվեարկել:

Ապրիլի 5-ին նշանակված սահմանադրական փոփոխությունների հանրաքվեն հետաձգվել է մարտի 16-ին արտակարգ դրություն հայտարարելու արդյունքում: Սահմանադրության 208-րդ հոդվածի համաձայն՝ ռազմական կամ արտակարգ դրության ժամանակ հանրաքվե չի անցկացվում:

Հունիսի 30-ի արտահերթ նստաշրջանում խորհրդարանն ուժը կորցրած է ճանաչել «Սահմանադրության փոփոխությունների նախագիծը հանրաքվեի դնելու մասին» փետրվարի 6-ի որոշումը: Այն ընդունվել է 81 կողմ ձայնով :

Սահմանադրության փոփոխություններ

Պատգամավորների նախաձեռնությամբ հունիսի 22-ին հրավիրված արտահերթ նստաշրջանի օրակարգում ընդգրկված ՀՀ Սահմանադրության փոփոխությունների նախագիծը ներկայացրել էր «Իմ քայլը» խմբակցությունը՝ 54 պատգամավորների ստորագրությամբ: Առաջարկվում էր Սահմանադրության 213-րդ հոդվածը վերաշարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «Մինչև Սահմանադրության 7-րդ գլխի ուժի մեջ մտնելը նշանակված և Սահմանադրական դատարանի անդամի կամ դատավորի պաշտոնում ընդհանուր տևողությամբ ոչ պակաս, քան 12 տարի պաշտոնավարած Սահմանադրական դատարանի անդամի (դատավորի) լիազորությունների ժամկետը համարվում է ավարտված և պաշտոնավարումը դադարում է»:

Սահմանվում էին ՍԴ դատավորի թափուր տեղերի համար առաջադրումների կարգն ու ժամկետները: Փոփոխվող հոդվածի 4-րդ մասով դադարեցվում էր ՍԴ նախագահի պաշտոնավարումը:

Նախագիծն առաջին ընթերցմամբ ընդունելուց հետո, ըստ «ԱԺ կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի, խորհրդարանը պետք է որոշում ընդուներ Սահմանադրության փոփոխությունների նախագիծը Սահմանադրական դատարան ուղարկելու վերաբերյալ: Կանոնակարգը սահմանում է նման որոշում ընդունելուն հաջորդող ընթացակարգը, սակայն չի նախատեսում այնպիսի իրավիճակ, երբ Ազգային ժողովում չի ընդունվում նախագիծը ՍԴ ուղարկելու մասին որոշումը:

Օգտվելով իրավակարգավորման այս բացթողումից, ինչպես նաև հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Սահմանադրության փոփոխությունների նախագիծը վերաբերում է ՍԴ անդամներին, ուստի նրանք չեն կարող անաչառությամբ քննարկել տվյալ նախագծի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը, ԱԺ մեծամասնությունը դեմ էքվետարկել որոշման նախագծին: «Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության փոփոխություններ» օրինագծի երկրորդ ընթերցմամբ և ամբողջությամբ ընդունման քվետարկությանը:

Փոփոխություն ԱԺ կանոնակարգում

Նույն օրը հրավիրված երկրորդ արտահերթ նստաշրջանում խորհրդարանը քննարկել է «ԱԺ կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքում փոփոխությունների ու լրացումների նախագիծը (փաթեթով) երկրորդ ընթերցմամբ ընդունելու հարցը: Փաթեթը, որը ներառում էր նաև Դատական օրենսգիրքն ու «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքը, առաջին ընթերցմամբ ընդունվել էր հունիսի 3-ին: Փոփոխությունները վերաբերում էին պաշտոններում նշանակման, ընտրության, թեկնածուների առաջադրման իրավակարգավորումներին:

Սակայն առաջինից մինչև երկրորդ ընթերցում ընկած ժամանակահատվածում ԱԺ կանոնակարգում առաջարկվող փոփոխությունների նախագիծը լրացվել էր մի հոդվածով, որը վերաբերում էր ԱԺ նախագահի լիազորություններին: Մասնավորապես՝ սահմանվում էր, որ ԱԺ նախագահն է ստորագրում և հրապարակում խորհրդարանի ընդունած սահմանադրական փոփոխությունները:

Ավելացված հոդվածն առաջին ընթերցմամբ քվեարկության չի դրվել: Հիմնական գեկուցողի կողմից ներկայացվել է որպես խմբագրական փոփոխություն: Արտահերթ նստաշրջանը տևել է ընդամենը 14 րոպե: Հունիսի 22-ին խորհրդարանի մեծամասնությունը 89 ձայնով փաթեթն ընդունել է երկրորդ ընթերցմամբ և ամբողջությամբ: ԲՀԿ-ն և ԼՀԿ-ն քվեարկությանը չեն մասնակցել:

Փոփոխություն «Սահմանադրական դատարանի մասին» օրենքում

Հունիսի 30-ին պատգամավորների նախաձեռնությամբ գումարվել է 4-րդ արտահերթ նստաշրջանը, որի օրակարգում ընդգրկվել է նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագիծն առաջին և երկրորդ ընթերցմամբ ընդունելու հարցը: «Իմ քայլը» խմբակցության պատգամավորների ներկայացրած այս նախագծով իրավական կարգավորում էտրվել Սահմանադրության վերջին փոփոխությունների արդյունքում լիազորությունները դադարեցրած Սահմանադրական դատարանի երեք անդամների կարգավիճակին:

Սահմանադրական դատարանի դատավորների թափուր տեղերի համալրման մեխանիզմին առնչվող կարգավորումներում փոփոխվել էր թեկնածություններ առաջադրելու իրավասություն ունեցողների՝ ՀՀ նախագահ, Կառավարություն, դատավորների ընդհանուր ժողով հաջորդականությունը: Առաջնային առաջադրման իրավասությունը վերապահվել էր Կառավարությանը, ինչպես արդեն ամրագրվել էր Սահմանադրության փոփոխություններով:

Նախագիծը երկրորդ ընթերցմամբ և ամբողջությամբ ընդունվել է նույն օրը՝ հունիսի 30-ին, 80 կողմ ձայներով: Դեմ է քվեարկել միայն անկախ պատգամավոր Արման Բաբաջանյանը, ընդդիմադիր խմբակցությունները քվեարկությանը չեն մասնակցել:

Սահմանադրական դատարանի շուրջ ստեղծված իրավիճակի հանգուցալուծման խորհրդարանական քաղաքական ուժերի վարքագիծը դրսևորել է նրանց քաղաքական հավակնությունները՝ վերածվելով նաև դիրքային պայքարի մարտավարական գործիքի:

«Իմ քայլը» խմբակցությունը ցուցաբերել է միասնականությունն ողջ պրոցեսի ընթացքում: Այն արտահայտվել է բոլոր հիմնական քվեարկություններին խմբակցության անդամների՝ մեկ ընդհանուր տրամաբանությամբ քվեարկելու, անհրաժեշտ բոլոր դեպքերում սահմանադրական մեծամասնությունն ապահովելու միջոցով:

«Լուսավոր Չայաստանը» միացել էր Չրայո Թովմասյանին Էական խախտման հիմքով պաշտոնանկ անելու հարցով ՍԴ դիմելու նախաձեռնությանը: Սակայն խմբակցությունը դեմ է հանդես եկել այդ ճգնաժամի հաղթահարման հետագա բոլոր նախաձեռնություններին: Չակասահմանադրական է որակել ՍԴ 7 անդամներին պաշտոնազրկելուն ուղղված սահմանադրական փոփոխությունները հանրաքվեով իրականացնելու գործընթացը : Խմբակցությունը ստորագրահավաք է նախաձեռնել ՍԴ դիմելու համար, սակայն գործընթացը ձախողվել է ԲՀԿ-ի չմիանալու պատճառով:

Ավելի ուշ, երբ հանրաքվեի կասեցման պայմաններում խորհրդարանական մեծամասնությունը նախաձեռնել է ԱԺ-ի միջոցով Սահմանադրության փոփոխություններ իրականացնելու գործընթացը՝ շատ ավելի մեղմ լուծուժեներով և արտաքին լեգիտիմության պայմաններում, խմբակցությունը դեմ է արտահայտվել՝ վիճարկելի համարելով նաև դրա սահմանադրականությունը: Սակայն ԼՀԿ-ն այս անգամ ինքն է հրաժարվել միանալ ԲՀԿ-ի՝ այդ փոփոխությունների սահմանադրականության հարցով ՍԴ դիմելու ստորագրահավաքին:

«Բարգավաճ Չայաստան» խմբակցությունը դեմ է եղել Չրայո Թովմասյանի պաշտոնանկության հարցով ՍԴ դիմելու նախաձեռնությանը, չի մասնակցել Սահմանադրական հանրաքվե անցկացնելու ԱԺ որոշման քվեարկությանը՝ չմիանալով նաև այդ որոշման սահմանադրականության հարցով ՍԴ դիմելու ԼՀԿ ստորագրահավաքին:

Ուշագրավ է, որ ԲՀԿ-ն խնդիրը դիտարկել է ոչ թե իրավական, այլ հասարակական-հոգեբանական տեսանկյունից՝ պնդելով, որ չի ցանկանում լինել հասարակությանը բևեռացնող գործընթացի մասնակիցը:

Գագիկ Ծառուկյանին անձեռնմխելիությունից զրկելու գործընթացը

Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ Ազգային ժողովի պատգամավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում կարող է հարուցվել միայն Ազգային ժողովի համաձայնությամբ: Աժ կանոնակարգի 108-րդ հոդվածով սահմանվում է, որ պատգամավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելուն կամ նրան ազատությունից զրկելուն համաձայնություն տալու մասին միջնորդությունները գլխավոր դատախազը ներկայացնում է Ազգային ժողովի նախագահին, վերջինս այդ մասին անմիջապես տեղեկացնում է միջնորդագրում նշված պատգամավորին, իսկ դրա անհնարինության դեպքում հանդես է գալիս հայտարարությամբ:

Միջնորդագիրը քննարկվում է Ազգային ժողովի առաջիկա հերթական նիստերում: Պատգամավորի անհարգելի բացակայությունը չի խոչընդոտում առանց նրա մասնակցության միջնորդությունների քննարկմանը: Խորհրդարանը պատգամավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելուն կամ նրան ազատությունից զրկելուն համաձայնություն տալու մասին Ազգային ժողովի որոշումն ընդունում է գաղտնի քվեարկությամբ: Որոշումը ստորագրվում և հրապարակվում է անհապաղ:

Յունիսի 15-ին Աժ նախագահը պաշտոնապես տեղեկացրել է, որ ներկայացվել են ԲԻԿ խմբակցության ղեկավար Գագիկ Ծառուկյանի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելուն և նրան ազատությունից զրկելուն համաձայնություն տալու միջնորդություններ, որոնք Աժ-ում քննարկման առարկա են դարձել հաջորդ օրը՝ հունիսի 16-ին:

Գլխավոր դատախազը ներկայացրել է Ծառուկյանին մեղսագրվող արարքների և մեղադրանքի շրջանակը. ԱԱԾ քննչական ղեկարտամենտում 2020թ. փետրվարին հարուցված քրեական գործի նախաքննությամբ ձեռք էին բերվել փաստական տվյալներ և ապացույցներ, որոնք հիմնավորում էին Գագիկ Ծառուկյանի կողմից Ազգային ժողովի 2017թ. ընտրություններին իր ղեկավարությամբ գործող կուսակցությունների դաշինքի և ընտրական ցուցակներում ընդգրկված թեկնածուների օգտին քվեարկելու համար ընտրողներին կաշառք տալու նպատակով կազմակերպված խումբ ստեղծելու և ղեկավարելու հանգամանքը:

Ըստ միջնորդության՝ կազմակերպված խմբի համակարգված և արդյունավետ գործունեությունն ապահովելու նպատակով գործարկվել էր ֆինանսական միջոցների տնօրինման և խմբի անդամների գործունեության վերահսկման համակարգ, կազմվել էին հաշվետվություններ, որոնցում արտացոլվել են տրամադրված ֆինանսական միջոցները, դրանց հաշվին կատարվելիք կամ կատարված ծախսերը, ընտրողներին տրված կաշառքի վերաբերյալ կազմված ցուցակներում նշվել են նրանց անուն ազգանունները, անձնագրային տվյալները, ընտանիքի անդամների թիվը և տրամադրվող գումարը:

Ձեռք բերված ապացույցները, ըստ գլխավոր դատախազի, բավարար էին Գագիկ Ծառուկյանին քրեական գործով ներգրավելու որպես մեղադրյալ և մեղադրանք առաջադրելու ընտրողներին կաշառք տալը կազմակերպելու համար:

Կալանքը որպես խափանման միջոց ընտրելու անհրաժեշտությունը հիմնավորվում էր քրեական դատավարությանը մասնակցող անձանց վրա անօրինական ազդեցություն գործադրելու, նյութեր թաքցնելու կամ կեղծելու ճանապարհով մինչդատական վարույթում գործի քննությանը խոչընդոտելու հավանականությամբ: Գլխավոր դատախազը կարևորում էր այն հանգամանքը, որ ընտրակաշառքի բաժանման հանցավոր սխեմաներում ընդգրկված են եղել Գագիկ Ծառուկյանից անձնական և նյութական կախվածության մեջ գտնվող բազմաթիվ անձինք, որոնց վրա, ազատության մեջ մնալու դեպքում, Ծառուկյանը կարող է անօրինական ներգործություն ունենալ:

Միջնորդությունների քննարկումը տեղի է ունեցել առանձնահատուկ պայմաններում և ընթացքով: Դրանց ներկայացվելուց 11 օր առաջ՝ հունիսի 5-ին, ԲՀԿ քաղաքական խորհրդի նիստում Գագիկ Ծառուկյանը հանդես էր եկել քաղաքական իշխանություններին և կառավարությանն ուղղված կոշտ քննադատական ելույթով՝ վերջիններին մեղադրելով համավարակի դեմ պայքարը ձախողելու, պետությունը փորձադաշտի վերածելու, հեղափոխության և հանրության սպասելիքները չարդարացնելու մեջ: Հայտարարել էր, թե իշխանությունն անկարող է ստեղծված իրավիճակից դուրս բերել երկիրը, և կառավարության կազմը 100 տոկոսով ենթակա է փոփոխման: Ծառուկյանը նաև միավորվելու կոչ էր արել Հայաստանի, Արցախի և Սփյուռքի առողջ ուժերին, իսկ այդ նիստից հետո հայտարարել էր, որ սկսում է խորհրդակցություններ քաղաքական, հանրային ուժերի հետ միավորման և դրա մեխանիզմների շուրջ:

ԲՀԿ առաջնորդի հայտարարությանն արձագանքել էր վարչապետի աշխատակազմը, թե Գագիկ Ծառուկյանը պարզապես մտահոգված է մի շարք քրեական գործերի ընթացքով, որոնք վերաբերում են փողերի լվացմանը, ընտրակաշառք բաժանելուն, հարկերից խուսափելուն, կոռուպցիային:

Վարչապետի աշխատակազմն ակնարկում էր, որ Գագիկ Ծառուկյանը տեղեկացված է իր հետ առնչություն ունեցող հնարավոր ընտրական հանցագործությունների փաստերով քրեական գործի, իրականացվող քննչական, օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների մասին և նման հայտարարությամբ փորձում է պաշտպանվել՝ քաղաքական հետապնդման պատրանք ստեղծելով:

Հունիսի 14-ին Ազգային անվտանգության ծառայությունը խուզարկություն էր իրականացրել Գագիկ Ծառուկյանի առանձնատանը, որից հետո նա հրավիրվել էր ԱԱԾ քննչական դեպարտամենտ և 9 ժամից ավելի հարցաքննության ենթարկվել: Նույն օրը նա հայտարարել էր, որ այն ամենը, ինչ կատարվում է, հունիսի 5-ի հայտարարության պատասխանն է, և իր նկատմամբ իրականացվում է քաղաքական հետապնդում:

Խորհրդարանում միջնորդությունների քննարկումը տեղի է ունեցել այս իրադարձությունների ֆոնին: Գագիկ Ծառուկյանը մասնակցել է իրեն վերաբերող առաջին միջնորդության քննարկմանը՝ օգտվելով ԱԺ ամբիոնից ելույթ ունենալու իր իրավունքից: Նա պնդել է, որ քրեական գործերը շինծու են, և իր նկատմամբ հետապնդումն իրականացվում է քաղաքական պատվերով՝ որպես կառավարության հասցեին հնչեցրած քննադատության պատասխան: ԲՀԿ առաջնորդը հրաժարվել է մասնակցել իրեն ազատությունից զրկելու համաձայնություն տալու միջնորդության քննարկմանը:

Խորհրդարանում միջնորդությունների բովանդակային, առարկայական քննարկում, ըստ էության, տեղի չի ունեցել: Առաջին միջնորդության քննարկմանը մասնակցել է հիմնականում ԲՀԿ խմբակցությունը, ԼՀԿ-ն մասնակցել է մասնակի՝ որոշակի ակտիվություն դրսևորելով միայն հարցուպատասխանի ընթացքում: Երկրորդ՝ Գագիկ Ծառուկյանին ազատությունից զրկելուն համաձայնություն տալու միջնորդության քննարկմանը ԲՀԿ-ն չի մասնակցել (խմբակցության պատգամավորները ողջ կազմով գնացել էին ԱԱԾ շենքի մոտ՝ իրենց զորակցությունը հայտնելու կուսակցության ղեկավարին): «Իմ քայլը» խմբակցությունն ի սկզբանե որդեգրել էր քննարկումներին չմասնակցելու մարտավարություն:

Երկու միջնորդություններն էլ ընդունվել են 87 կողմ, 0 դեմ ձայներով՝ միայն «Իմ քայլը» խմբակցության պատգամավորների քվեարկությամբ:

ԼՅԿ-ն, չմասնակցելով քվեարկությանը, իրեն դուրս է դրել գործընթացի համար պատասխանատվությունից:

Քաղաքական մեծամասնությունը շրջանցել է այն հանգամանքը, որ քրեական գործը հարուցվում և ակտիվ քննչական, դատավարական փուլ է մտնում ընտրական հանցագործությունների մասին փաստական տվյալներ ձեռք բերելուց ամիսներ անց՝ նսեմացնելով դրանց համակարգային նշանակությունը և քաղաքական շահարկումների առիթ ստեղծելով:

ԱԺ-ն չի քննարկել երկրորդ՝ պատգամավորին ազատությունից զրկելու միջնորդությունը՝ հարկ չհամարելով պարզաբանումներ պահանջել այդ ծայրահեղ միջոցին դիմելու անհրաժեշտության վերաբերյալ: Ուշագրավ է, որ նախկինում ևս պատգամավորներին անձեռնմխելիությունից զրկելու հարցերին առերեսվելիս ավելի շատ քննարկման առարկա են դարձել մեղադրանքները, քան ազատությունից զրկելու հիմքերի բավարարությունը: Քիչ չեն եղել դեպքերը, երբ հետագայում այդ անձանց նկատմամբ քրեական հետապնդումները դադարեցվել են արդարացնող հիմքով:

Գագիկ Ծառուկյանի նկատմամբ պաշտոնական անհամատեղելիության վարույթի հարուցումը

2020 թվականի հուլիսի 23-ին Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը հայտարարություն է տարածել, որ դեռևս հուլիսի 6-ին ԱԺ պատգամավոր Գագիկ Ծառուկյանի կողմից անհամատեղելիության պահանջի առերևույթ խախտման հիմքով հարուցվել է վարույթ:

Կատարված ուսումնասիրություններով պարզվել է, որ Գագիկ Ծառուկյանը, ի թիվս այլ ընկերություններում ունեցած գույքային իրավունքների, հավատարմագրային կառավարման է հանձնել «Մուլտի Գրուպ» կոնցեռն ՍՊ ընկերության բաժնեմասը՝ 20.05.2017-20.05.2022թթ. ժամանակահատվածով: Սակայն պատգամավորը շարունակել է անձամբ մասնակցել ընկերության կառավարմանը, առաջարկել է ընկերության տնօրենի թեկնածու, մասնակցել է տնօրենի ազատման և նոր տնօրեն նշանակելու որոշումների կայացման գործընթացին, ինչպես նաև տնօրենին հանձնարարականներ տալուն: Վարույթ հարուցելու հիմք է հանդիսացել ՀՀ արդարադատության նախարարության իրավաբանական անձանց պետական ռեգիստրի գործակալության պետի դիմումը:

ՀՀ Սահմանադրության 95-րդ հոդվածի համաձայն՝ պատգամավորը չի կարող զբաղեցնել իր կարգավիճակով չպայմանավորված պաշտոն պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմիններում, առևտրային կազմակերպություններում, զբաղվել ձեռնարկատիրական գործունեությամբ, կատարել վճարովի այլ աշխատանք, բացի գիտական, կրթական և ստեղծագործական աշխատանքից:

Պատգամավորի՝ պաշտոնեական անհամատեղելիության փաստի հաստատումը հիմք է նրա լիազորությունները դադարեցնելու համար: Այս գործընթացն իրականացվում է երեք փուլով:

Առաջին փուլում Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը ստացված դիմումի հիման վրա⁶ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց կողմից անհամատեղելիության պահանջների, այլ սահմանափակումների առերևույթ խախտումների, առերևույթ դեպքերի առկայության պարագայում հարուցում է վարույթ, որի առավելագույն ժամկետը 90 օր է և համարվում է մեկնարկած՝ վարույթի հարուցման որոշումն ընդունվելու օրվանից: Ըստ տարածված հայտարարության՝ Գագիկ Ծառուկյանի նկատմամբ անհամատեղելիության հիմքով վարույթը հարուցվել է հուլիսի 6-ին:

Վարույթի շրջանակներում հանձնաժողովն իրավասու է դիմողից պահանջել քննարկվող հարցի առնչությամբ լրացուցիչ նյութեր, իսկ այն պաշտոնատար անձից, ում նկատմամբ հարուցվել է վարույթը, պահանջել գրավոր պարզաբանում՝ կից հիմնավորումներով:

Հանձնաժողովը վարույթի արդյունքում եզրակացություն է ընդունում բարձրաստիճան պաշտոնատար անձի կողմից անհամատեղելիության պահանջների կամ այլ սահմանափակումների խախտման առկայության կամ բացակայության մասին, եռօրյա ժամկետում այն ուղարկում է դիմողին, վարույթի սուբյեկտ հանդիսացող պաշտոնատար անձին: Պատգամավորի դեպքում եզրակացությունն ուղարկվում է Ազգային ժողով՝ որպես անհամատեղելիության պահանջների խախտման հիմքով պատգամավորի լիազորությունները դադարեցնելու հարցը քննարկելու իրավասություն ունեցող մարմին: Եթե ուսումնասիրության արդյունքում հանձնաժողովը հայտնաբերում է առերևույթ հանցագործության տարրեր, ապա կասեցնում է վարույթը և նյութերն ուղարկում ՀՀ դատախազություն՝ դրանք քրեաիրավական գնահատականի արժանացնելու նպատակով: Դրանց չհաստատվելու դեպքում վերսկսում է վարույթը:

Եթե Գագիկ Ծառուկյանի առնչությամբ վարույթի արդյունքում հանձնաժողովը եզրակացնի, որ առկա է անհամատեղելիության պահանջի խախտում, եզրակացությունը կներկայացվի ԱԺ, որից հետո կսկսվի գործընթացի երկրորդ փուլը:

⁶ «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենք, 27-րդ հոդվածի 2-րդ մաս

Պատգամավորի կողմից անհամատեղելիության պահանջի խախտման վերաբերյալ եզրակացությունն ստանալուց հետո՝ մեկ շաբաթվա ընթացքում⁷, Ազգային ժողովի նախագահը հրավիրում է ԱԺ Խորհրդի նիստ՝ տվյալ պատգամավորի պաշտոնավարումը դադարեցնելու հարցով, որին հրավիրվում են պատգամավորը և Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի նախագահը: Վերջինի կողմից եզրակացության ներկայացման և դրա շուրջ քննարկումների ավարտին քվեարկության է դրվում պատգամավորի լիազորությունները դադարեցնելու հարցով Սահմանադրական դատարան դիմելու մասին հարցը: ԱԺ կանոնակարգն ԱԺ Խորհրդին որոշում կայացնելու համար տալիս է երկշաբաթյա ժամկետ: Եթե այդ ընթացքում ընդունվում է ՍԴ դիմելու մասին որոշումը, ապա այն մեկ օրվա ընթացքում ուղարկվում է ՍԴ: Եթե Խորհուրդը նման որոշում չի կարողանում կայացնել, ապա ԱԺ պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդը կարող է ոչ ուշ, քան մեկ ամսվա ընթացքում պատգամավորի լիազորությունները դադարեցնելու հարցով դիմել Սահմանադրական դատարան:

Այդ պահից գործընթացը տեղափոխվում է երրորդ՝ Սահմանադրական դատարանում քննարկման և վերջնական որոշում կայացնելու փուլ: Սահմանադրական դատարանում հարցի քննությունն իրականացվում է բանավոր ընթացակարգով, որին համապատասխան պատգամավորը ներգրավվում է որպես պատասխանող: Նրա պաշտոնավարումը դադարեցնելու ապացուցման բեռն ընկած է ԱԺ Խորհրդի կամ ՍԴ դիմած ԱԺ պատգամավորների ներկայացուցչի վրա: Պատգամավորի լիազորությունը անհամատեղելիության պահանջի խախտման հիմքով դադարեցնելու կապակցությամբ որոշումը ՍԴ-ն պարտավոր է ընդունել դիմումը մուտքագրելուց հետո՝ 30 օրվա ընթացքում:

Այս հիմքով պատգամավորի լիազորությունների դադարեցման գործընթացը կարող է տևել մոտ 5 ամիս:

Սա առաջին դեպքն է, երբ Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը անհամատեղելիության հիմքով վարույթ է հարուցում ԱԺ պատգամավորին կատմամբ՝ Հանձնաժողովի ձևավորումից ի վեր: Առկա է կարևոր մի առանձնահատկություն, որի վերաբերյալ տրված գնահատականները կարող են նախադեպային նշանակություն ունենալ: Պետք է համակողմանի իրավական վերլուծության ենթարկվի այն հարցը, թե արդյոք պատգամավորի և ընդհանրապես բարձրաստիճան պաշտոնատար անձի մասնակցությունն իր սեփականությունը հանդիսացող և հավատարմագրային կառավարման հանձնված ընկերության ընդհանուր ժողովին, ընկերության տնօրենիազատման և նոր տնօրեն նշանակելու որոշումների կայացման գործընթացին կարող է նույնացվել ձեռնարկատիրական գործունեության իրականացման կամ ընկերությունում պաշտոնավարման հետ և օրենքի ու Սահմանադրության իմաստով մեկնաբանվել որպես այդպիսին:

⁷ «ԱԺ կանոնակարգ» սահմանադրական օրենք, 157-րդ հոդված
⁸ «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի, 79-րդ հոդված

Իրավիճակն առանձնահատուկ է նաև այն պատճառով, որ եթե Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը որոշի կազմել խախտման առկայությունը հավաստող եզրակացություն և ԱԺ դիմի Գագիկ Ծառուկյանի լիազորությունները դադարեցնելու հարցով՝ առանց իր դիրքորոշումները պատշաճ հիմնավորելու, ոչ միայն կասկածի տակ կղրվի մի քանի ամսվա կյանք ունեցող կառույցի անաչառությունը, այլև այս գործընթացը ևս կդառնա քաղաքական շահարկումների առարկա:

Էթիկայի և շահերի բախման խնդիրներ.մշտապես գործող էթիկայի հանձնաժողովի անհրաժեշտությունը

7-րդ գումարման Ազգային ժողովի 4-րդ նստաշրջանում ևս, ինչպես նախորդներում, էթիկայի ժամանակավոր հանձնաժողով չի ձևավորվել: Չնայած հանձնաժողով ստեղծելու համար առիթներ եղել են, խորհրդարանական խմբակցությունները չեն օգտվել ԱԺ կանոնակարգով նախատեսված՝ էթիկայի ժամանակավոր հանձնաժողով ստեղծելու նախաձեռնությամբ հանդես գալու իրավունքից⁹: Հետաքրքիր օրինաչափությամբ՝ որքան երկարաձգվում է խմբակցությունների պասիվությունն այս հարցում, այնքան խորհրդարանում ավելանում են էթիկայի կանոնների խախտման հատկանիշներ պարունակող միջադեպերը՝ դառնալով առավել ագրեսիվ, կոպիտ և մասսայական:

4-րդ նստաշրջանի ընթացքում արձանագրվել է հանձնաժողովի մակարդակով ուսումնասիրության և գնահատականների արժանի էթիկական խախտումների 3 ակնառու դրսևորում:

Հունվարի 21-ին, քրեական ենթամշակույթի քրեականացում առաջարկող օրենսդրական փոփոխությունների քննարկմանը, ԲՀԿ պատգամավոր Գևորգ Պետրոսյանը ամբիոնից ասել է. «Մի հուշում անեմ. գողականի հետ երեք տառից բաղկացած հասկացություն կա, լավ կլինի՝ նաև դրա դեմ պայքարել»:

Պատգամավոր Արման Բաբաջանյանը «Բարգավաճ Հայաստան» խմբակցությանը կոչ է արել ներողություն խնդրել Գևորգ Պետրոսյանի պահվածքի համար, ինչից հետո վիճաբանություն է առաջացել ԲՀԿ պատգամավորների և Արման Բաբաջանյանի միջև: Փոխադարձ հարվածները կանխվել են այլ պատգամավորների միջամտությամբ: ԱԺ նախագահ Արարատ Միրզոյանը գործադրել է ԱԺ կանոնակարգով նիստը նախագահողին վերապահված լիազորությունը և ԲՀԿ 4 պատգամավորի հեռացրել է նիստերի դահլիճից:

⁹ «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենք, 16-րդ հոդված, 2-րդ մաս

¹⁰ «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենք, 52-րդ հոդված, 2-րդ և 3-րդ մասեր

Սահմանադրության 96-րդ հոդվածը սահմանում է, որ «Պատգամավորն իր լիազորությունների ժամկետում և դրանից հետո չի կարող հետապնդվել և պատասխանատվության ենթարկվել պատգամավորական գործունեության շրջանակներում հայտնած կարծիքի կամ քվեարկության համար»: Իսկ ԱԺ պատգամավորի գործունեության երաշխիքների մասին օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 8-րդ կետով նախատեսվում է, որ պատգամավորական էթիկայի կանոններից է հարգալից վերաբերմունքի ցուցաբերումը քաղաքական ընդդիմախոսների, ԱԺ-ում հարցերի քննարկման մասնակիցների, լրագրողների և բոլոր այն անձանց նկատմամբ, որոնց հետ պատգամավորը շփվում է լիազորություններն իրականացնելիս:

Վերոշարադրյալ արարքները պարունակում են պատգամավորի էթիկական նորմերի ենթադրյալ խախտման հատկանիշներ, որոնք կարող էին դառնալ էթիկայի հանձնաժողովի քննարկման առարկա՝ առնվազն դրանց հետագա կրկնությունը բացառելու նախադրյալներ ապահովելու և պատգամավորների զգոնությունը բարձրացնելու նկատառումով:

Թեև ԱԺ նախագահը, որպես իրավիճակի կարգավորման միջոց, գործադրել է ԱԺ կանոնակարգով սահմանված կարգապահական սանկցիան, սակայն այն ունի իրավիճակային լուծման նշանակություն և չի ենթադրում ազդման ու կանխարգելման այնպիսի ազդեցություն, ինչպիսին կարող էր ունենալ հարցը հանձնաժողովում քննարկման առարկա դարձնելու, հանձնաժողովի կողմից եզրակացությամբ գնահատականի արժանացնելու հանգամանքը:

Կարգապահական սանկցիայի կիրառման թիրախը ոչ թե երկարաժամկետ կտրվածքով պատգամավորների վարքագծային նորմերի մշակույթի ձևավորումն է, այլ ընդամենը նիստերի բնականոնության վերականգնումը¹¹:

Ապրիլի 29-ին, 2020թ. բյուջեի մասին օրենքում փոփոխությունն եւ լրացումներ առաջարկող նախագծի քննարկմանը «Լուսավոր Չայաստան» խմբակցությունն առաջարկել էր սոցիալապես անապահով ընտանիքներին 100 հազարական դրամ բաժանել: ԱԺ փոփոխոսնակ Ալեն Սիմոնյանը սա որակել էր պոպուլիզմ, ինչին ԼՅԿ-ից Անի Սամսոնյանն արձագանքել էր, թե՛ Ալեն Սիմոնյանին սեփական թիմում լուրջ չեն ընդունում:

Ալեն Սիմոնյանը պատասխանել էր. «Տիկին Սամսոնյան, ես ամուսնացած եմ, առաջարկում եմ իմ մասին քիչ խոսել, դա տգեղ է ընկալվում»: ԱԺ նախագահն ասել էր, թե ինքը պատասխանելու է Անի Սամսոնյանի «փեշի հետևում պախկված Էդմոն Մարությանին», և հիշեցրել էր 2018թ. նամակագրության որոշ դրվագներ: Չետո դահլիճում հնչել էր. Էդմոն Մարությանը՝ «այ, հոգնած», Ալեն Սիմոնյանը՝ «քաղաքական տրյակակ», Էդմոն Մարությանը՝ «անբարոյականի վաստակ»:

¹¹ «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենք, 52-րդ հոդված, 4-րդ մաս

Նշված միջադեպը պատգամավորի կարգավիճակին անհարիր վարքագծի դրսևորում էր, ինչն առերևույթ հանգում էր պատգամավորական էթիկայի 6-րդ (իր գործունեությամբ նպաստել Ազգային ժողովի նկատմամբ վստահության և հարգանքի ձևավորմանը) և 7-րդ (ամենուր և ցանկացած գործունեությամբ զբաղվելիս դրսևորել պատգամավորին վայել վարքագիծ) կանոնների խախտման:

Հատկանշական է, որ այս դեպքում ԱԺ նախագահը կարգապահական միջոց չի կիրառել:

Այս միջադեպը էթիկայի հանձնաժողովի քննարկման առարկա դարձնելը օբյեկտիվորեն ուշադրություն կհրավիրեր պատգամավորների խոսքի, խորհրդարանում քաղաքական բանավեճի, փոխադարձ հարգանքի և հանդուրժողականության մակարդակի վրա:

Մայիսի 8-ի նիստում «Իմ քայլի» պատգամավոր Սասուն Միքայելյանը տեղից սպառնացել է ելույթ ունեցող ԼՀԿ ղեկավար Էդմոն Մարությանին, հետո, երբ Էդմոն Մարությանը ամբիոնից իջել և մոտեցել Էրան, հարվածել է: Այս միջադեպին նախորդել էր ԼՀԿ ղեկավարի քննադատությունը՝ ուղղված «Իմ քայլի» պատգամավոր Բաբկեն Թունյանին, իսկ հաջորդել է աննախադեպ իրարանցումը, փոխադարձ հարվածներն ու մասսայական քաշքշոցը՝ խմբակցությունների անդամների մասնակցությամբ:

ԱԺ նախագահի հայտարարած ընդմիջումը ձգվել է մի քանի ժամ: Ընդմիջումից հետո Էդմոն Մարությանը հայտարարել է, որ սպասում են կատարվածի քաղաքական հետևանքներին, և խմբակցությունը լքել է նիստերի դահլիճը:

Տեղի ունեցածին անդրադարձել է կառավարության անդամների հետ դահլիճում գտնվող վարչապետը՝ նշելով, որ կատարվածը սադրանք էր, որին տրվելու իրավունք խորհրդարանական մեծամասնությունը չուներ:

Միջադեպի քաղաքական գնահատականները. «Լուսավոր Հայաստանի» պատգամավորները, որպես քաղաքական հետևանք, պահանջել են, որ Սասուն Միքայելյանը, ծեծկռտուքի կադրերում երևացող՝ Էդմոն Մարությանին հարվածող «Իմ քայլը» խմբակցության պատգամավորներ Արտակ Մանուկյանը և Վահե Ղալումյանը վայր դնեն մանդատները:

Սասուն Միքայելյանն ամբիոնից հայտարարել է, որ վայր կղնի մանդատը, եթե նույն անի Էդմոն Մարությանը: «Իմ քայլը» խմբակցության ղեկավար Լիլիթ Մակունցը հավելել է, որ խմբակցության երեք պատգամավորները պատրաստ են վայր դնել մանդատները, եթե նույն անեն ԼՅԿ-ից Էդմոն Մարությանը, Յրանտ Այվազյանը և Սարգիս Ալեքսանյանը:

«Լուսավոր Հայաստան»-ը քաղաքական մեծամասնության պայմանին չի արձագանքել, ավելին՝ վերադարձել է նիստերի դահլիճ՝ չնայածակնկալած քաղաքական հետևանքները չեն արձանագրվել:

Միջադեպի իրավական գնահատականները. Խորհրդարանական խմբակցություններից և պատգամավորներից որևէ մեկը կատարվածի վերաբերյալ իրավապահ մարմիններին չի դիմել: Մայիսի 8-ի միջադեպին առնչվող ՉԼՄ-ների հրապարակումները Գլխավոր դատախազությունն իր նախաձեռնությամբ մայիսի 11-ին ուղարկել է Հատուկ քննչական ծառայություն՝ դրանցում առերևույթ հանցավոր արարքների առկայությունը քրեական վարույթի շրջանակներում ստուգելու և ընթացքը լուծելու նպատակով: Նյութերի նախապատրաստման շրջանակներում բացատրություններ տալու համար ՅԾԾ են հրավիրվել նաև Սասուն Միքայելյանը և Էդմոն Մարությանը: Մայիսի 23-ին ՅԾԾ-ն պաշտոնապես հաստատել է, որ նյութերի նախապատրաստման արդյունքում քննիչը որոշել է հանցակազմի բացակայության հիմքով քրեական գործի հարուցումը մերժել:

ՅԾԾ-ի որոշումից հետո Էդմոն Մարությանը ամբիոնից հայտարարել է, որ քրեաիրավական գնահատականները պետք է տրվեին ոչ թե ՅԾ քրեական օրենսգրքի 118-րդ հոդվածի շրջանակներում, այլ ՅԾ քրեական օրենսգրքի 258-րդ հոդվածի՝ այսինքն, խուլիգանության՝ ակնարկելով, որ կային հիմքեր ընդհուպ այս հոդվածի որակյալ հանցակազմ պարունակող՝ 2-րդ և 3-րդ մասերով գնահատականներ տալու համար՝ հաշվի առնելով, թերևս, որ միջադեպն ուղեկցվել է իր նկատմամբ բռնություն գործադրելու սպառնալիքով: Ուշագրավ է, սակայն, որ Էդմոն Մարությանը (դատելով վերջինիս ֆեյսբուքյան գրառումից) ՅԾԾ-ում հաղորդում չի ներկայացրել նաև խուլիգանության մասին, ինչը հետագայում փորձել է բացատրել նրանով, թե համաձայն Քրեական դատավարության օրենսգրքի 183-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Քրեական օրենսգրքի 118-րդ հոդվածը մասնավոր մեղադրանքի գործերի շարքում է, և քանի որ իրենք գտնում են, որ տեղի ունեցածը դուրս է մասնավոր մեղադրանքի տիրույթից, կատարվածը չեն դիտարկում որպես մասնավոր մեղադրանքի դեպք, և դա է եղել բողոք չներկայացնելու պատճառը:

Այդ համատեքստում առավել քան հրատապ էր իրավաչափ կարգապահական վարույթի հարուցումը՝ կատարվածն առհասարակ անհետևանք չթողնելու և այդպիսով նմանատիպ նոր իրավիճակների առաջացման հնարավորությունը նվազեցնելու տեսանկյունից:

ԱԺ կանոնակարգի 52-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերով սահմանվում են կարգապահական ներգործության միջոցները, որոնք նիստը վարողը կարող է կիրառել պատգամավորի նկատմամբ, եթե նա որոշակի գործողություններով խոչընդոտում է ԱԺ նիստի բնականոն ընթացքը կամ խախտում է նիստի կարգը:

Կիրառվում են հետևյալ կարգապահական միջոցները՝

- Նախագգուշացում՝ անունը, ազգանունը հրապարակելով,
- խոսափողի անջատում,
- մեկ նիստում խոսափողից հանդես գալու իրավունքից զրկում,
- հեռացում մինչև տվյալ օրվա ավարտը կայանալիք նիստերից՝ զրկելով այդ ընթացքում դահլիճում ներկա լինելու իրավունքից,
- Ազգային ժողովի նիստերի օրերին Ազգային ժողովի նիստերի դահլիճում ներկա լինելու իրավունքից մինչև յոթ օրով զրկում:

Նույն օրենքի 4-րդ մասով սահմանվում է, որ պատգամավորի նկատմամբ կարգապահական միջոցը, որպես կանոն, պետք է կիրառվի մեղմից դեպի խիստը, համաչափ լինի արարքի ծանրությանը և նպատակ հետապնդի ապահովելու նիստի բնականոն ընթացքը: Իսկ 5-րդ կետով սահմանված կարգապահական միջոցը կարող է կիրառվել, եթե մինչ այդ պատգամավորի նկատմամբ կիրառվել է 4-րդ կետով սահմանված կարգապահական միջոցը, և պատգամավորն ինքնակամ դա չի կատարել:

Կարգապահական վերոնշյալ միջոցների և դրանց գործադրման կարգի վերաբերյալ ԱԺ կանոնակարգի ձևակերպումներից ակնհայտ է, որ դրանք սահմանվել են որոշակի իրավիճակի աստիճանական զարգացման՝ մեղմից դեպի առավել խիստը կիրառելու տրամաբանությամբ: Մինչդեռ խորհրդարանում մայիսի 8-ին իրադարձությունները ծավալվել են արագ, և այդ ընթացքում անհնար էր նույն տրամաբանությամբ կարգապահական միջոցներ գործադրել:

Մյուս եսկան հանգամանքն այն է, որ կարգապահական միջոցները սահմանվել են ոչ թե կարգապահական խախտման փաստի ապացուցման ուժով տույժի կիրառման նպատակով, ինչը ենթադրում է իրադարձության, դրանում ներգրավված պատգամավորների վարքի ու գործողությունների, դրանց պատճառների ու հետևանքների համակողմանի քննություն, այլ ընդամենը որպես նիստի ընթացքը կոնկրետ իրավիճակում բնականոն հուն վերադարձնելու գործիքակազմ:

Մայիսի 8-ի միջադեպը առավել քան բավարար պայմաններ էր ապահովում ԱԺ նախագահի համար կարգազանց, առնվազն կոնֆլիկտը հրահրող, անմիջական մասնակից, իսկ քաշքշուկի ընթացքում առավել ագրեսիվ վարքով հանդես եկող պատգամավորների նկատմամբ հենց տեղում կարգապահական միջոցներ կիրառելու համար: Սակայն հարց էր առաջանալու, թե նախագահողի որոշումը որքանով է իրավաչափ, օբյեկտիվ, կամ կիրառման համար ընտրված միջոցները որքանով էին համահունչ յուրաքանչյուր պատգամավորի արարքի ծանրությանը: Առանձին պատգամավորների միջև ծագած վեճերի պարագայում նման հարցադրումները, որպես կանոն, չեն կարևորվում, սակայն քաղաքական աստառ ունեցող այնպիսի իրավիճակում, ինչպիսի առաջացել էր մայիսի 8-ին, անխուսափելիորեն հանգեցնելու էին նման օրինաչափ քննարկումների:

Ամփոփում

Նստաշրջանի ընթացքում առաջացած էթիկական խախտումների դեպքերը, դրանցից առաջացող խնդիրներն ու հարցադրումները հանգեցնում են մի քանի հետևությունների:

- Նման խնդիրները պայմանավորված են նրանով, որ ԱԺ կանոնակարգ օրենքում պատգամավորների էթիկական, կարգապահական վարքագծի նկատմամբ վերահսկողության մեխանիզմներն առհասարակ անտեսված են, իսկ առկա կարգավորիչները, մեծ հաշվով, ունեն ձևական բնույթ և ծառայում են իրավիճակային լուծումներին:
- Դատելով ԱԺ նիստերի ընթացքում առաջացող իրավիճակների հաճախակիացումից՝ անհրաժեշտ է փոխել կարգազանց պատգամավորների նկատմամբ կարգապահական միջոցների կիրառման տրամաբանությունը և կատարել օրենսդրական փոփոխություններ, որոնք թույլ կտան ոչ միայն այս միջոցները կիրառել որպես հիմնավորված կարգապահական տույժեր, այլ նաև կներառեն առավել խիստ միջոցներ:
- Կարգապահական միջոցների, տույժերի կիրառումը անհրաժեշտ է ուղղակիորեն կապել այդ խախտումների կապակցությամբ կարգապահական վարույթներ հարուցելու հստակ ընթացակարգերով յուրաքանչյուր կարգազանց պատգամավորի արարքներին իրավական գնահատականներ տալու հետ: Առանց այս գործոնի՝ ցանկացած որոշում, մոտեցում, գնահատական կարող է ընկալվել որպես սուբյեկտիվ և քաղաքականացված:
- Կարգապահական վարույթների իրականացումը պետք է վերապահել մշտական հիմունքներով գործող ԱԺ էթիկայի հանձնաժողովին: Այդ նպատակով հրատապ և խիստ հասունացած անհրաժեշտություն է էթիկայի հանձնաժողովի ձևավորման, գործունեության կարգի վերաբերյալ բոլոր իրավակարգավորումների արմատական վերանայումը:
- ԱԺ-ում բարոյաէթիկական վիճակի վատթարացման միտումներում ամենաինքնակործանական չէ էթիկայի հանձնաժողովի գործառույթի զրոյականացումը: Այս մոտեցումը ցուցաբերել է 5-րդ գումարման խորհրդարանը՝ ԱԺ կանոնակարգ-օրենքը մշակելիս և ներկայիս՝ 7-րդ գումարման խորհրդարանի քաղաքական մեծամասնությունը՝ հանդես չբերելով նախաձեռնողականություն և քաղաքական կամք՝ էթիկայի հանձնաժողովը որպես գործունակ ինստիտուտ վերակենդանացնելու, նրա ազդեցությունը մեծացնելու հարցում՝ չնայած պարբերաբար արվող հայտարարություններին:

- Խնդիրը լուծել հնարավոր է՝ վերացնելով Էթիկայի հանձնաժողովը որպես ժամանակավոր հանձնաժողով դասակարգելու լուծումը՝ այդպիսով Էթիկայի հանձնաժողովի ստեղծումը պայմանավորելով ոչ թե ԱԺ խմբակցությունների իրավասությունների և դրանք հայեցողաբար գործադրելու լծակներով, այլ կարգապահական վարույթի հարուցման առիթի և հիմքերի առկայությամբ: 7-րդ գումարման խորհրդարանի նախորդ 4 նստաշրջաններում, չնայած բազմաթիվ առիթներին, Էթիկայի հանձնաժողով չստեղծվելու հանգամանքը պայմանավորված է եղել խմբակցությունների քաղաքական նպատակահարմարությամբ: Նրանք Էթիկայի ժամանակավոր հանձնաժողով ստեղծելու նախաձեռնությամբ հանդես չեն եկել անգամ այն դեպքում, երբ հարկ է եղել գնահատել կոնկրետ իրավիճակները և Էթիկական, կարգապահական խախտումներ կատարած պատգամավորի նկատմամբ պատասխանատվության միջոցներ կիրառել:
- Էթիկայի ժամանակավոր հանձնաժողով ստեղծելու կախվածությունը խմբակցության քաղաքական, սուբյեկտիվ հայեցողությունից պատգամավորներին, քաղաքացիներին կամ քաղաքական-հասարակական միավորումներին զրկել է Էթիկական նորմերի խախտման վերաբերյալ դիմումներ ներկայացնելու նախկինում ունեցած իրավունքից: Այդպիսով՝ հանրային-քաղաքացիական հատվածը ի վիճակի չէ ապահովել հանրային վերահսկողություն պատգամավորների բարեվարքության նկատմամբ և ազդել դրա վրա:
- Մշտական հիմունքներով գործող Էթիկայի հանձնաժողովի ստեղծումը, սակայն, իմաստազուրկ կդառնա, եթե չգործադրվեն Էթիկական խախտման վերաբերյալ վերջինիս եզրակացության գործառնական նշանակությունը մեծացնելուն ուղղված կառուցակարգեր: ԱԺ կանոնակարգ-օրենքի 17-րդ հոդվածի 5-րդ մասի իմաստով անգամ հանձնաժողովի ձևավորման և գործունեության արդյունքում կազմվող եզրակացությունն ընդամենը տեղադրվում է ԱԺ պաշտոնական կայքում՝ առանց կարգապահական կամ պատասխանատվության որևէ այլ միջոցի կիրառման հանգեցնելու և անգամ ԱԺ-ում քննարկման առարկա դառնալու: Նման իրավիճակում պատգամավորական Էթիկայի վարքականոնները չեն կարող էական ազդեցություն ունենալ պատգամավորների վարքագծի վրա:

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԼՍՈՒՄՆԵՐ. ՊՐԱԿՏԻԿԱ և ՄԻՏՈՒՄՆԵՐ

Խորհրդարանական կառավարման համակարգում օրենսդրական քաղաքականությանը հանրային մասնակցությունն ապահովող կարևորագույն հարթակներից է Խորհրդարանական լսումների ինստիտուտը:

Խորհրդարանական լսումներ հրավիրելու իրավասություն, ըստ «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի, ունեն ԱԺ Նախագահը, մշտական ու ժամանակավոր հանձնաժողովները և Խորհրդարանական խմբակցությունները: ԱԺ Նախագահն իրավասու է հրավիրել ցանկացած օրակարգով լսումներ, մշտական և ժամանակավոր հանձնաժողովները՝ միայն օրենքի Նախագծի և իրենց վերապահված ոլորտներին վերաբերող հարցերի, խմբակցությունները՝ միայն իրենց կամ խմբակցության կազմում ընդգրկված պատգամավորի ներկայացրած Նախագծի կապակցությամբ:

Ազգային ժողովի կանոնակարգը մասնակիորեն կարգավորում է նաև լսումներ հրավիրելու պարբերականությունը՝ ԱԺ Նախագահի և հանձնաժողովների համար չՆախատեսելով որևէ սահմանափակում, իսկ խմբակցությունների համար սահմանելով յուրաքանչյուր հերթական նստաշրջանի ընթացքում միայն մեկ լսում հրավիրելու հնարավորություն:

Լսումների արդյունքների ամփոփման ընթացակարգ սահմանելու իրավասությունը ԱԺ կանոնակարգով վերապահված է Աշխատակարգին: Նախատեսվում է, որ լսումներ հրավիրող սուբյեկտները կարող են Նախապատրաստել լսումների թեմայի վերաբերյալ գրավոր նյութեր, առաջարկներ, եզրակացություններ և տեղեկանքներ, ինչպես նաև լսումների արդյունքներն ամփոփող այլ նյութեր, որոնք կարող են հրապարակվել հանձնաժողովի կամ խմբակցության առաջարկությամբ՝ Նախագահի համաձայնությամբ:

Փաստաթղթով ոչ միայն չի Նախատեսվում լսումների արդյունքներն ամփոփող նյութերը հրապարակելու պարտադիր պահանջ, այլև չի որոշակիացվում «նյութեր» հասկացության շրջանակը:

4-րդ նստաշրջանի ընթացքում Նախաձեռնվել է Խորհրդարանական 6 լսում. ԱԺ Նախագահի, ԲՀԿ խմբակցության և ԱԺ 4 մշտական հանձնաժողովների կողմից:

ԱԺ նախագահ Արարատ Միրզոյանի հրավիրած լուսմսերի թեման եղել է Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության պետական հանձնաժողովի 2019 թվականի գործունեության հաշվետվությունը:

ԱԺ 4 մշտական հանձնաժողովները լուսմսեր են հրավիրել հետևյալ թեմաները քննարկելու նպատակով.

- գիտության, կրթության, մշակույթի, սփյուռքի, երիտասարդության եւ սպորտի հարցերի մշտական հանձնաժողովը՝ բարձրագույն կրթության եւ գիտության ոլորտների օրենսդրական բարեփոխումներ,
- պետաիրավական հարցերի մշտական հանձնաժողովը՝ Դատական օրենսգրքի փոփոխությունների փաթեթ,
- եվրոպական ինտեգրման հարցերի մշտական հանձնաժողովը՝ ՀՀ-ԵՄ Համապարփակ եւ ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի կիրարկման գործընթաց,
- տարածքային կառավարման, տեղական ինքնակառավարման, բնապահպանության եւ գյուղատնտեսության հարցերի մշտական հանձնաժողովը՝ «Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» օրենքում նախատեսվող փոփոխություններ:

ԱԺ Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովը ապրիլի 13-ին նախատեսել էր խորհրդարանական լուսմսեր «Մարդու իրավունքների պաշտպանության հիմնախնդիրները սոցիալական ապահովության ոլորտում» թեմայով, որը չի կայացել նույն օրը իրավունքի ուժով Ազգային ժողովի հատուկ նիստ գումարելու պատճառով:

«Բարգավաճ Հայաստան» խմբակցության հրավիրած լուսմսերի թեմաները են ճանապարհային երթեւեկության խնդիրները: Սա խմբակցությունների կողմից լուսմսերի հրավիրելու միակ դեպքն է ոչ միայն 4-րդ նստաշրջանում, այլև ողջ գումարման ընթացքում:

Նստաշրջանի ընթացքում ԱԺ փոխնախագահ Վահե Էնֆիաջյանը ներկայացրել է «ԱԺ կանոնակարգ» օրենքում փոփոխությունների նախագիծ, որով առաջարկվում էր լուսմսեր հրավիրելու իրավասությամբ օժտել նաև ԱԺ փոխնախագահներին, ինչպես նաև մեկ նստաշրջանի ընթացքում խմբակցություններին երկու լուսմ կազմակերպելու հնարավորություն տալ: Նախագիծը մերժվել է այն հիմնավորմամբ, որ ԱԺ նախագահի տեղակալի համար ԱԺ կանոնակարգը ինքնուրույն լիազորություններ չի սահմանում: Իսկ խմբակցությանը նստաշրջանի ընթացքում ևս մեկ լուսմ կազմակերպելու իրավասությամբ օժտելու առաջարկի հակափաստարկն այն էր, որ երեք նստաշրջանների ընթացքում որևէ խմբակցություն չի օգտվել անգամ մեկ լուսմ հրավիրելու իր իրավասությունից:

Ըստ նստաշրջանների՝ հրավիրված լուսմների քանակն աճել է. ԱԺ 2-րդ նստաշրջանում՝ 4, 3-րդում՝ 5, 4-րդում 6 խորհրդարանական լուսմ: Սակայն հաշվի առնելով, որ լուսմների հրավիրման սուբյեկտների ընդհանուր քանակը խորհրդարանում 15-ն է, ցուցանիշը դեռևս բավարար համարել չի կարելի, որովհետև խորհրդարանն առայժմ չի իրացնում լուսմների ձևաչափով հանրային հաղորդակցության ներուժի առնվազն 2/3-ը:

Ուշագրավ է, որ նստաշրջանի ընթացքում հրավիրված 6 լուսմներից և ոչ մեկի դեպքում ԱԺ պաշտոնական կայքում չեն հրապարակվել դրանց առնչվող գրավորելույթներ, առաջարկներ, եզրակացություններ, տեղեկանքներ կամ լուսմների արդյունքներն ամփոփող նյութեր: Լուսմների վերաբերյալ տեղեկատվությունը սահմանափակվել է դրանց մասին հրապարակված մամլո հաղորդագրություններով, հանձնաժողովների նիստերի ընթացքում լուսմների անցկացման վերաբերյալ որոշման արձանագրությամբ ու անցկացման մասին իրազեկման հայտարարությամբ: Մինչդեռ լուսմների ինստիտուտի առաջնային նպատակը և արդյունավետության ցուցիչը դրանց ազդեցությունն է, որը գործող կարգավորումներով չափելի չէ:

Նստաշրջանի ընթացքում հստակորեն արձանագրվել է լուսմների ֆորմալ կարգավորումների շրջանակից դուրս գալու և ոչ ֆորմալ բնույթի հաղորդակցության ձևաչափերը զարգացնելու միտում:

ԱԺ մշտական հանձնաժողովների կողմից նստաշրջանի ընթացքում կազմակերպվել է 17 աշխատանքային քննարկում՝ ամենատարբեր ոլորտային հիմնահարցերի ու օրենսդրական նախաձեռնությունների շուրջ:

Օգտագործվել է նաև ԱԺ մշտական հանձնաժողովների արտահերթ նիստերի պրակտիկան՝ որպես լուսման ալյընտրանքային ձևաչափ:

Մասնավորապես, ԱԺ առողջապահության և սոցիալական հարցերի մշտական հանձնաժողովը մայիսի 4-ին հրավիրել է արտահերթ նիստ՝ համավարակի սոցիալական և առողջապահական հետեւանքները մեղմելու միջոցառումները քննարկելու նպատակով: Արտահերթ նիստի ձևաչափը կիրառել է նաև ԱԺ գիտության, կրթության, մշակույթի, սփյուռքի, երիտասարդության եւ սպորտի հարցերի մշտական հանձնաժողովը՝ փակ քննարկման թեմա դարձնելով Բարձրագույն որակավորման կոմիտեի նախագահ Սմբատ Գոգյանի հրաժարականի հարցը:

4-րդ նստաշրջանի ընթացքում, համավարակի սահմանափակումներով պայմանավորված, կիրառվել է նաև հեռավար հանրային քննարկման ձևաչափը: ԱԺ ընտրական բարեփոխումների աշխատանքային խմբի նախաձեռնությամբ եւ Ընտրական համակարգերի միջազգային հաստատության (IFES) աջակցությամբ անցկացվել է առցանց քննարկում՝ «Մասնակցային ժողովրդավարության թվային գործիքները» թեմայով, որին մասնակցել են ԱԺ պատգամավորներ, տեղական և միջազգային փորձագետներ:

Հանրային ու մասնագիտական շրջանակների հետ հաղորդակցության ոչ ֆորմալ ձևեր մշտական հանձնաժողովներից բացի կիրառել է նաև «Լուսավոր Հայաստան» խմբակցությունը (քաղաքաշինության բնագավառում ճարտարապետների պալատի կողմից արտոնագրերի, քաղաքաշինության կոմիտեի կողմից լիցենզիաների տրամադրման գործընթացի կարգավորմանը վերաբերող հարցեր):

Խորհրդարանը, այսպիսով, օրինաստեղծ և վերահսկողական գործառնություններում հանրային ներգրավվածությունը մեծացնելու համար նախընտրելի է համարել ոչ թե ԱԺ կանոնակարգով սահմանված խորհրդարանական լուսման, այլ ալյընտրանքային, ոչ ֆորմալ հանդիպումների ձևաչափը, որը առավել առարկայական և արդյունավետ, նաև ոչ ցուցադրական քննարկումների հնարավորություն է տալիս:

Այս միտումը պայմանավորված է մի քանի հիմնական գործոնով:

- Խորհրդարանական լուսման օրենսդրական կարգավորումները որոշակիորեն նեղացնում են լուսման թեմաների շրջանակը, սահմանափակում պարբերականությունը, ինչը լուսման հրավիրումն ավելի քիչ նախընտրելի է դարձնում՝ առաջացնելով առավել ճկուն իրավակարգավորումներ սահմանելու անհրաժեշտություն:
- Կանոնակարգված լուսման կազմակերպելիս կարևորվում է լուսմանը սահմանված ընթացակարգերին լիարժեք համապատասխանությունը՝ հրավիրող սուբյեկտի կողմից համապատասխան որոշման կայացումը, հստակ օրակարգի և

ընթացակարգի սահմանումը, իրազեկումը, մասնակիցների հետ անհատական կազմակերպչական աշխատանքների ապահովումը և այլն, որը ժամանակատար և ռեսուրսատար գործընթաց է: Մինչդեռ փոքր, չնորմավորված, ոչ ֆորմալ ձևաչափով քննարկումների կազմակերպումն ավելի արագ է և դինամիկ:

- Ըստ ԱԺ կանոնակարգի՝ լուսմներ չեն կարող հրավիրվել ընթացիկ քառօրյա նիստերի, արտահերթ նիստերի և արտահերթ նստաշրջանների ընթացքում: Այս սահմանափակումը խորհրդարանին զրկում է հրատապություն ենթադրող խնդիրներին լուսմների ձևաչափով արձագանքելու հնարավորությունից:

Այս գործոններն օբյեկտիվորեն անհրաժեշտություն են առաջացնում ԱԺ կանոնակարգում «լուսմներ» հասկացությունը ընդլայնելու, այլ ձևաչափերով քննարկումները ևս դրանում ներառելու և կանոնակարգելու: Նման կանոնակարգում անհրաժեշտ է ոչ միայն այլընտրանքային ձևաչափերի կարգավիճակը լուսմներին հավասարեցնելու, այլ նաև դրանց արդյունավետության բարձրացնելու տեսանկյունից:

Քննիչ հանձնաժողովներ. իրավական խնդիրները 4-րդ նստաշրջանում

Պատգամավորների նվազագույնը $\frac{1}{4}$ -ի (պաշտպանության ոլորտին առնչվող հարցերով՝ $\frac{1}{3}$ -ի) ստորագրությամբ խորհրդարանում իրավունքի ուժով կարող է ստեղծվել քննիչ հանձնաժողով¹²: Նպատակը Ազգային ժողովի իրավասության մեջ մտնող հանրային հետաքրքրություն ներկայացնող հարցերին վերաբերող փաստերը, հանգամանքները պարզելը եւ դրանք Ազգային ժողովի քննարկմանը ներկայացնելն է:

7-րդ գումարման Ազգային ժողովի 4 նստաշրջանների ընթացքում ձևավորվել է 6 քննիչ հանձնաժողով. երկուսը՝ 2-րդ, երեքը՝ 3-րդ, մեկը՝ 4-րդ նստաշրջանի ընթացքում: Հանձնաժողովներից 2-ը ստեղծվել են «Իմ քայլի», 3-ը՝ ԲՀԿ-ի, 1-ը՝ ԼՀԿ-ի պահանջով: ԱԺ 6 քննիչ հանձնաժողովներից 2-ի լիազորությունների ժամկետը ավարտվել է, 2-ինը ընթացքի մեջ է, 2 հանձնաժողով իրավունքի ուժով ստեղծվել է, բայց չի ձևավորվել: Հանձնաժողովներից ոչ մեկը դեռևս եզրակացություն չի ներկայացրել:

4-րդ նստաշրջանի միակ քննիչ հանձնաժողովը ստեղծվել է հերթական նստաշրջանի ավարտից հետո և դեռ չի ձևավորվել:

¹² «ԱԺ կանոնակարգ» սահմանադրական օրենք, 20-րդ հոդված

Աժ կանոնակարգի 20-րդ հոդվածի իրավակարգավորումների պահպանմամբ հուլիսի 2-ին Աժ նախագահին է ներկայացվել ԲՀԿ և ԼՀԿ խմբակցությունների 38 պատգամավորների ստորագրությամբ դիմում՝ ԼՀԿ խմբակցության անդամ Արկադի Խաչատրյանի ղեկավարությամբ «Նոր կորոնավիրուսի (COVID 19) տարածումը կանխելու, այդ վիրուսի դեմ պայքարի, համաճարակի հետեւանքների մեղմման կամ վերացման ուղղությամբ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ պարետատան իրականացրած միջոցառումների արդյունավետությունը, ինչպես նաեւ արտակարգ դրության ժամանակահատվածում Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների սահմանափակումների արդյունավետությունն ու իրավաչափությունն ուսումնասիրող» Աժ քննիչ հանձնաժողով ստեղծելու մասին: Հանձնաժողով ստեղծվել է իրավունքի ուժով, իսկ դրա անդամների թիվը սահմանող Աժ որոշման նախագիծը կքննարկվի խորհրդարանի առաջիկա աշնանային նստաշրջանի առաջին հերթական նիստում:

Նախաձեռնողները, որպես ստեղծվող հանձնաժողովի քննության առարկա և իրավասության ոլորտ, նշել են բացառապես այն, ինչ ներկայացված է հանձնաժողովի անվանման մեջ՝ առանց վերջինի խնդիրները, նպատակները, գործունեության մեթոդաբանությունը մանրամասնելու:

Օգտվելով Աժ կանոնակարգ-օրենքի ընձեռած հնարավորությունից՝ ընդդիմությունը փորձելու է քննիչ հանձնաժողովի միջոցով իրականացնել փաստա-հավաքառաքելություն՝ արտակարգ դրության շրջանում կառավարության և պարետատան գործունեության, դրա արդյունավետության և իրավաչափության վերաբերյալ: Այսպիսով, չունենալով արտակարգ դրության ռեժիմի պայմաններում կառավարության քայլերին գործնականում միջամտելու հնարավորություն, խորհրդարանը կարող է օգտագործել քննիչ հանձնաժողովի ինստիտուտը: Դրա վերջնական ձևավորման և գործարկման դեպքում ընդդիմությունը կարող է Աժ կանոնակարգով¹³ սահմանված եղանակներով ստանալ ուսումնասիրության առարկա խնդիրն առնչվող անհրաժեշտ տեղեկատվությունն ու փաստաթղթերի փաթեթը, ինչպես նաև՝ զեկույցի տեսքով դրանց տալ փաստացի իրավաբանական գնահատական:

Առանձին դիտարկման խնդիր է նախորդ նստաշրջաններում արդեն ստեղծված քննիչ հանձնաժողովների գործունեության արդյունավետությունը:

Հունվարին՝ 4-րդ նստաշրջանի առաջին նիստում, պարզ է դարձել, որ 2019թ. դեկտեմբերին ԼՀԿ և ԲՀԿ պատգամավորների ստորագրություններով, իրավունքի ուժով ստեղծված «2018 թվականի սեպտեմբերից սկսած տարբեր սուբյեկտների կողմից Երեւան համայնքին տրանսպորտային միջոցների եւ այլ գույքի փոխանցման, ծառայությունների մատուցման պայմանագրերի, ինչպես նաեւ Երեւան համայնքի կողմից դրանց հետ կապված այլ անշարժ կամ շարժական գույքի փոխանցման, այդ

¹³ Աժ կանոնակարգ օրենք, 20-րդ հոդված, 1-ին մաս

թվում՝ գույքային, ինչպես նաև ոչ գույքային իրավունքների, շինարարության թույլտվությունների, արտոնությունների տրամադրման իրավաչափությունն ու կոռուպցիոն ռիսկերն ուսումնասիրող» քննիչ հանձնաժողովը չի գործելու:

«Իմ քայլը» խմբակցությունը հրաժարվել է այդ հանձնաժողովում ներկայացուցիչ ունենալուց և չի մասնակցել դրա անդամների թիվը հաստատող որոշման քվեարկությանը:

Հանձնաժողովը ստեղծվել էր Երևանի քաղաքապետարանի կողմից տրանսպորտային միջոցների եւ այլ գույքի գնումների, նվիրատվությունների, առանձին տնտեսվարող սուբյեկտներին գույքային և ոչ գույքային իրավունքներ, շինթույլտվություններ, արտոնություններ տալու գործընթացներում կոռուպցիոն ռիսկեր տեսնելու ընդդիմադիր ուժերի՝ հանրային ռեզոնանս առաջացրած հարցադրումների ֆոնին և այդ գործարքներն ստուգելու նպատակով: Նախաձեռնությունը «Լուսավոր Հայաստանին» էր, նախագահը՝ ԼՀԿ խմբակցության պատգամավոր Անի Սամսոնյանը:

Խորհրդարանական մեծամասնությունը իր դիրքորոշումը բացատրել է Երևանի քաղաքապետարանի՝ որպես տեղական ինքնակառավարման մարմնի, գործունեությանը միջամտելու սահմանադրական արգելքով, ԱԺ կանոնակարգ օրենքի 20-րդ հոդվածի 1-ին մասի կարգավորմամբ, համաձայն որի՝ քննիչ հանձնաժողովը ձևավորվում է միայն ԱԺ իրավասության շրջանակում գտնվող հարցերի առիթով: Թեև «Իմ քայլը» չէր նշել, սակայն ուսումնասիրության նման առարկայով քննիչ հանձնաժողովի ստեղծումը նաև իրավաչափության խնդիր էր ստեղծում, քանի որ ուսումնասիրության ենթակա հանգամանքները քննարկման առարկա էին դարձել դատախազությունում՝ քրեական վարույթի շրջանակում: Իսկ ըստ ԱԺ կանոնակարգ օրենքի 23-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ նախնական քննության կամ դատավարության որևէ փուլում գտնվող հարցերը քննիչ հանձնաժողովի քննության առարկա չեն կարող դառնալ:

ԱԺ ևսերկու քննիչ հանձնաժողովներ գործնականում գրեթե չեն աշխատել: Խոսքը 3-րդ նստաշրջանում ձևավորված «Մետաղական հանքարդյունաբերության ոլորտում ներդրումային ծրագրերի շրջանակներում գործադիր իշխանության մարմիններին ներկայացված եւ նրանց կողմից ընդունված ֆինանսական եւ այլ հաշվետվությունների օրինականությունը, հիմնավորվածությունը եւ արժանահավատությունը ուսումնասիրող» և «ՀՀ ցամաքային ուղևորափոխադրումների կազմակերպման գործընթացը եւ 2016-2019թթ. ոլորտը սպասարկող, համակարգող եւ վերահսկող լիազոր մարմինների գործունեությունն ուսումնասիրող» քննիչ հանձնաժողովների մասին է: Երկու հանձնաժողովների գործունեության ժամկետն էլ 4-րդ նստաշրջանի ընթացքում երկարաձգվել է առաջինը՝ մինչև երեք ամիս, երկրորդը՝ մինչև վեց ամիս:

Երկու հանձնաժողովներն էլ գործունեության ժամկետը երկարաձգելու հարցով ԱԺ-ին են դիմել նույն պատճառաբանությամբ՝ «համավարակի հիմքով հայտարարված արտակարգ դրության պայմաններում աշխատանքի անհնարինության հանգամանքով և կատարված հարցումների արդյունքում ստացված փաստաթղթերի իրավական հիմքերի ուսումնասիրության անհրաժեշտությամբ»: Մինևույն պատճառաբանությամբ գործունեության ժամկետ երկարաձգած երկու հանձնաժողովներն էլ ձևավորվել են ԲՀԿ խմբակցության նախաձեռնությամբ, երկուսն էլ ղեկավարում են ԲՀԿ-ական պատգամավորները:

Համավարակով պայմանավորված սահմանափակումների հարուցած դժվարություններն ամենևին չեն խանգարել ԱԺ-ում ստեղծված առաջին՝ «2016 թվականի ապրիլին ծավալված ռազմական գործողությունների հանգամանքներն ուսումնասիրող» քննիչ հանձնաժողովի գործունեությանը: Հանձնաժողովն անհրաժեշտ տեղեկություններ ստանալու համար շարունակել է գրավոր դիմել պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, պաշտոնատար անձանց, հրավիրել է իր իրավասության ոլորտին վերաբերող տեղեկությունների տիրապետող անձանց: Արտակարգ դրության պայմաններում հանձնաժողովը նիստեր է անցկացրել և պարզաբանումներ ստացել Չինված ուժերի գլխավոր շտաբի հետախուզության վարչության նախկին պետ Արշակ Կարապետյանից, ՊԲ նախկին հրամանատար Լևոն Մնացականյանից, նախկին պաշտպանության նախկին նախարար Սեյրան Օհանյանից, նախկին վարչապետ Կարեն Կարապետյանից, Արցախի Հանրապետության երրորդ նախագահ Բակո Սահակյանից, ՀՀ երրորդ նախագահ Սերժ Սարգսյանից:

2019թ. դեկտեմբերի 10-ի ԱԺ որոշմամբ հանձնաժողովի գործունեության ժամկետը երկարաձգվել է վեց ամսով՝ մինչև հունիսի 10-ը: Հանձնաժողովը զեկույց չի ներկայացրել մինչև վերջին պահը փորձելով ապահովել 2016թ. ապրիլյան պատերազմի ընթացքում պատասխանատու պաշտոնատար անձանց մասնակցությունը: Հանձնաժողովի զեկույցը խորհրդարանում կքննարկվի աշխանային նստաշրջանում՝ ԱԺ նախագահին ներկայացնելուց հետո մեկ ամսվա ընթացքում:

«Արարատի եւ Արմավիրի մարզերում Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման եւ ենթակառուցվածքների նախարարության ջրային կոմիտեի, դրա կառուցվածքային ստորաբաժանումների եւ ջրային տնտեսության ծրագրերի իրականացման գրասենյակի գործունեության արդյունավետությունն ուսումնասիրող» քննիչ հանձնաժողովի լիազորությունների ժամկետը ևս ավարտվել է:

Սա «Իմ քայլը» խմբակցության նախաձեռնությամբ ստեղծված երկրորդ քննիչ հանձնաժողովն է: 3-րդ նստաշրջանի ավարտին լիազորությունների ժամկետը երկարաձգվել է մինչև 6 ամսով:

Աժ պաշտոնական կայքէջի համապատասխան բաժնում առկա է տեղեկատվություն անցկացված ընդամենը մեկ նիստի մասին. հանձնաժողովը հանդիպում է ունեցել Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության ջրային կոմիտեի նախագահ Կարեն Սարգսյանի հետ, քննարկել է ոլորտի զարգացմանն առնչվող հարցեր: Ընդ որում՝ հայտնի է, որ նշված երկու մարզերում գործում է 6 ջրօգտագործող ընկերություն: Նրանցից որևէ մեկի ղեկավարության հետ հանդիպելու կամ աշխատանքային այլ գործունեություն իրականացրած լինելու մասին ևս որևէ տեղեկատվություն առկա չէ:

Աժ-ն այս հանձնաժողովի գործունեությունը 6 ամսով երկարաձգելու որոշումը կայացրել է 2019թ. դեկտեմբերի 10-ին: 2020թ. հունիսի 10-ին լիազորությունների ժամկետն ավարտվել է, բայց հանձնաժողովը դեռ չի հայտարարել իր աշխատանքներն ավարտելու կամ խորհրդարանին զեկույց ներկայացնելու մասին:

7-րդ գումարման 6 քննիչ հանձնաժողովներից 4-ը ստեղծվել են խորհրդարանական ընդդիմության՝ ԲՀԿ-ի և ԼՀԿ-ի համատեղ նախաձեռնությամբ, վերջին երկու նստաշրջաններում: Ընդդիմությունը, օգտվելով Աժ պատգամավորների ¼-ի ստորագրությամբ իրավունքի ուժով քննիչ հանձնաժողովի ստեղծման հանգամանքից, այս ինստիտուտը օգտագործել է որպես գործադիր իշխանության նկատմամբ վերահսկողության, ազդեցության քաղաքական լծակ, վարվող ոլորտային քաղաքականության վրա ներգործելու միջոց: Այս իմաստով քննիչ հանձնաժողովների ձևավորման հարցում կառավարող և ընդդիմադիր ուժերի նախաձեռնողականության համեմատությունը փաստում է, որ սա որքան վերահսկողական, նույնքան էլ քաղաքական գործիքակազմ է՝ ուղղված խորհրդարանական փոքրամասնության քաղաքական դերակատարման ընդլայնմանը:

7-րդ գումարման 6 քննիչ հանձնաժողովներից 4-ը ստեղծվել են խորհրդարանական ընդդիմության՝ ԲՀԿ-ի և ԼՀԿ-ի համատեղ նախաձեռնությամբ, վերջին երկու նստաշրջաններում: Ընդդիմությունը, օգտվելով ԱԺ պատգամավորների 1/4-ի ստորագրությամբ իրավունքի ուժով քննիչ հանձնաժողովի ստեղծման հանգամանքից, այս ինստիտուտը օգտագործել է որպես գործադիր իշխանության նկատմամբ վերահսկողության, ազդեցության քաղաքական լծակ, վարվող ոլորտային քաղաքականության վրա ներգործելու միջոց: Այս իմաստով քննիչ հանձնաժողովների ձևավորման հարցում կառավարող և ընդդիմադիր ուժերի նախաձեռնողականության համեմատությունը փաստում է, որ սա որքան վերահսկողական, նույնքան էլ քաղաքական գործիքակազմ է՝ ուղղված խորհրդարանական փոքրամասնության քաղաքական դերակատարմանը նվազեցնելու:

4-րդ նստաշրջանի ընթացքում կառավարող քաղաքական ուժի և քաղաքական փոքրամասնության միջև առկա դիմակայությունը դրսևորվել է նաև քննիչ հանձնաժողովների ձևավորման գործընթացում: Եթե նախորդ երեք նստաշրջաններում առավելապես նկատելի է եղել գործընկերային մոտեցումը, և քննիչ հանձնաժողովները ձևավորվել են փոխհամաձայնության սկզբունքով, ապա 4-րդ նստաշրջանում նկատվել է հակադիր բևեռներին բնորոշ վարքագիծ. փոքրամասնությունը, որպես իշխանության նկատմամբ ազդեցության լծակ, օգտվել է քննիչ հանձնաժողով ձևավորելու իր իրավունքից, իսկ մեծամասնությունը հանդես է եկել այդ հավակնությունները զսպողի դերում:

Այդ պատկերն արձանագրվել է վերջին երկու քննիչ հանձնաժողովների ստեղծման և կազմավորման ընթացքում: Դրանցից մեկը չի ձևավորվել, որովհետև մեծամասնությունը չի մասնակցել դրա անդամների թիվը սահմանող որոշման նախագծի քվեարկությանը, իսկ մյուսի դեպքում առնվազն չի հայտարարել ընդդիմության նախաձեռնությանն աջակցելու մասին:

Օրինաչափությունների ընդհանրական վերլուծությունը փաստում է, որ գործնական դրսևորումն ստանում քննիչ հանձնաժողովների ձևավորման, գործունեության ժամկետների ընթացակարգային իրավանորմերում առկա հակասությունները, որոնք էապես հարվածում են այս ինստիտուտի նշանակությանը և առաջացնում դրանք օրենսդրական փոփոխությունների միջոցով վերացնելու անհրաժեշտություն:

- Ազգային ժողովի կանոնակարգ օրենքի 20-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ քննիչ հանձնաժողովը ստեղծվում է պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ քառորդի պահանջով: 20-րդ հոդվածի 5-րդ մասի 2-րդ կետով հստակեցված է, որ քննիչ հանձնաժողովը համարվում է ստեղծված սահմանված պահանջներին համապատասխանող դիմումը ԱԺ նախագահին ներկայացվելու պահից սկսված:

Հուլիսի 2-ին ԱԺ նախագահը հայտարարել է «Նոր կորոնավիրուսի (COVID 19) տարածումը կանխելու, այդ վիրուսի դեմ պայքարի, համաճարակի հետեւանքների մեղմման կամ վերացման ուղղությամբ կառավարության եւ պարետատան

իրականացրած միջոցառումների արդյունավետությունը արտակարգ դրության ժամանակահատվածում Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների սահմանափակումների արդյունավետությունն ու իրավաչափությունն ուսումնասիրելու նպատակով» քննիչ հանձնաժողով ստեղծելու վերաբերյալ պատգամավորների բավարար քանակով ստորագրությունների առկայության և դրա ուժով հանձնաժողովի ձևավորման մասին:

Նույն հայտարարությամբ նա հայտնել է, որ ԱԺ կանոնակարգ օրենքի 20-րդ հոդվածի 6-րդ մասով նախատեսված՝ քննիչ հանձնաժողովի անդամների թիվը սահմանող որոշման նախագիծը կքննարկվի խեչապատմբերին մեկնարկող աշխատանքի նստաշրջանի առաջին հերթականիստում: Առանց այս որոշման հանձնաժողովը չի կարող աշխատել, քանի որ որևէ պատգամավոր չունի այդ հանձնաժողովի անդամի կարգավիճակ՝ դրանից բխող իրավունքներն իրացնելու, հանձնաժողովի անունից հանդես գալու իրավասություն:

Յուլիսի 2-ին օրենքի ուժով ստեղծված հանձնաժողովի գործունեության ժամկետի հաշվարկը այդ ամսաթվով սկսելու դեպքում հանձնաժողովը, փաստացի, ավելի քան 2 ամիս գոյություն չի ունենալու և կորցնելու է իր գործունեության համար օրենքով նախատեսված 6-ամսյա ժամկետի ավելի քան 2 ամիսը: Մինչդեռ այսպիսի երկակի իրավիճակը պետք է բացառվեր, քանի որ ԱԺ կանոնակարգ օրենքի համաձայն՝ քննիչ հանձնաժողովի անդամների թիվը սահմանող որոշումն ԱԺ-ն ընդունում է պատգամավորների դիմումը ԱԺ նախագահին ներկայացվելուց անմիջապես հետո:

Ըստ ելույթան՝ ԱԺ կանոնակարգի հեղինակները նման իրավակարգավորում նախատեսել են՝ առաջնորդվելով կանխավարկածով, որ քննիչ հանձնաժողովի անդամների թիվը հաստատելու մասին որոշման ընդունումն անմիջապես պետք է հաջորդի պատգամավորների դիմումը ԱԺ նախագահին փոխանցելուն: Դա է թերևս, պատճառը, որ ԱԺ կանոնակարգ օրենքում բացակայում է որևէ կարգավորում ԱԺ կողմից քննիչ հանձնաժողովի անդամների թիվը սահմանող որոշումը կայացնելու առավելագույն ժամկետների մասին:

- ԱԺ կանոնակարգ օրենքով նախատեսված իրավանորմերից հետևում է, որ գործնականում չի բացառվում, որ COVID 19-ի քննիչ հանձնաժողովը փաստացի չկազմավորվի, չնայած իրավունքի ուժով հուլիսի 2-ի դրությամբ ստեղծված համարվելու հանգամանքին:

Խնդիրն այն է, որ թեև ԱԺ կանոնակարգ օրենքի 20-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանվում է, որ քննիչ հանձնաժողովը պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն 1/4-ի (պաշտպանության ոլորտին առնչվող հարցերի դեպքում՝ 1/3-ի) պահանջով ստեղծվում է իրավունքի ուժով, սակայն նույն հոդվածի 6-րդ մասը նախատեսում է, որ քննիչ հանձնաժողովի անդամների թիվը

սահմանում է ԱԺ-ն՝ քվեարկությամբ այդ մասին որոշում ընդունելով: Այսինքն, ԱԺ-ն կարող է նաև քննիչ հանձնաժողովի անդամների թիվը սահմանող որոշումը չընդունել՝ քվորում չլինելու կամ պատգամավորների մեծմասի դեմ ու ձեռնպահ քվեարկությունների պատճառով:

ԱԺ կանոնակարգ օրենքը չի կարգավորում, թե ինչ իրավական ռեժիմ է գործում, եթե ԱԺ-ն քվեարկությամբ չի ընդունում քննիչ հանձնաժողովի անդամների թիվը սահմանելու մասին որոշումը: Այս իմաստով անհասկանալի է՝ ինչ տրամաբանությամբ է քննիչ հանձնաժողովը ձևավորվում իրավունքի ուժով, եթե դրա առանցքային բաղադրիչներից մեկը՝ հանձնաժողովի անդամների թիվը, որոշվում է քվեարկությամբ ընդունվող ԱԺ որոշմամբ: Կամ՝ ինչպե՞ս կարող է որևէ գործընթաց իրականացվել իրավունքի ուժով, եթե պահանջվում է նաև վավերացում քվեարկությամբ, ինչը կախված է պատգամավորների կամքից ու խմբակցությունների քաղաքական դիրքորոշումից: Այս իրավական հակասությունը կարող է բացատրվել միայն մեկ հանգամանքով՝ որպեսզի իրավունքի ուժով հանձնաժողով ստեղծելու նորմը կրի ձևական, անբովանդակ բնույթ, և խորհրդարանական մեծամասնությունը ցանկացած դեպքում կարողանա քվեարկության միջոցով ազդել քննիչ հանձնաժողովի ձևավորման վրա՝ անհրաժեշտության դեպքում արգելակելով խորհրդարանական ընդդիմության՝ իր համար անցանկալի հավակնությունները:

Նման հեռանկարը չի բացառվում 4-րդ նստաշրջանում ստեղծված միակ քննիչ հանձնաժողովի ձևավորման պարագայում:

- ԱԺ կանոնակարգ օրենքի 26-րդ հոդվածով քննիչ հանձնաժողովի լիազորությունների ավարտի երկու հիմք է մատնանշվում: Առաջին՝ երբ ԱԺ նիստում ավարտվում է հանձնաժողովի զեկույցի քննարկումը, երկրորդ՝ երբ ավարտվում է հանձնաժողովի լիազորությունների ժամկետը, եթե մինչ այդ զեկույցը չի ներկայացվել ԱԺ քննարկմանը:

Այս երկու դեպքերի վերլուծությունից հետևում է, որ հանձնաժողովի գործունեությունը զեկույցի քննարկման ռեժիմով ավարտվում է բացառապես մինչև հանձնաժողովի ձևավորման կամ դրա գործունեությունը երկարացնելու մասին ԱԺ-որոշմամբ նախատեսված վերջնաժամկետի ավարտը այդ զեկույցը ներկայացնելու դեպքում, այլ ոչ թե ընդհանրապես: Այսինքն, եթե հանձնաժողովը զեկույցը ներկայացնում է ավելի վաղ, քան քննիչ հանձնաժողովի գործունեության՝ ԱԺ որոշմամբ հաստատված ժամկետի ավարտը, ապա դրա մանդատը սպառվում է այդ զեկույցի քննարկումը խորհրդարանում ավարտելու պահից: Մինչդեռ այն դեպքում, եթե մինչև հանձնաժողովի գործունեության ժամկետի ավարտը զեկույցը չի ներկայացվել, ըստ օրենքի վերոնշյալ կարգավորման տրամաբանության, հանձնաժողովի գործունեությունը համարվում է դադարած՝ հենց ժամկետն

ավարտվելու պահից սկսած: Աժ կանոնակարգ օրենքը չի նախատեսում այնպիսի իրավական ռեժիմ, երբ հանձնաժողովն իր զեկույցը ներկայացնում է ժամկետի ավարտից հետո: Եվ դա տրամաբանական է, որովհետև այդ դեպքում օրենսդրորեն պետք է լրացուցիչ կարգավորվեր, թե որն է ժամկետի ավարտից հետո հանձնաժողովի կողմից զեկույց ներկայացնելու առավելագույն ժամկետը: Չակառակ պարագայում քննիչ հանձնաժողովը Աժ որոշմամբ սահմանված վերջնաժամկետների սպառումից հետո կարող է իր հայեցողությամբ և կամայականորեն որոշել զեկույցի ներկայացման ժամկետը, տեսականորեն այն ներկայացնել նույնիսկ ոչ թե հաջորդ, այլ հետագա որևէ այլ նստաշրջանի ընթացքում:

